

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Lina Jakelevičienė

Edukologijos magistrantūros studentė

**STUDENTŲ INOVATYVUMO RAIŠKOS MODELIO PROJEKTAVIMAS IR
VERTINIMAS (ŠIAULIŲ UNIVERSITETO ATVEJAS)**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
Doc.dr Aušra Kazlauskienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus Lina Jakelevičienė
(studento parašas)

SANTRAUKA

Lina Jakelevičienė

STUDENTŲ INOVATYVUMO RAIŠKOS MODELIO PROJEKTAVIMAS IR VERTINIMAS (ŠIAULIŲ UNIVERSITETO ATVEJAS).

Magistro darbas.

Magistro darbe yra pateiktas suprojektuotas inovatyvumo raiškos vertinimo modelis, parengta tyrimo strategija, kuri taikoma vertinant aukštųjų mokyklų studentų inovatyvumo raišką. Išanalizuoti pagrindiniai dokumentai, reglamentuojantys inovacijų kūrimo svarbą šiuolaikinėje visuomenėje, taip pat mokslinės, dalykinės literatūros pagalba išanalizuota inovacijų kūrimo, jos svarbos, raiškos švietimo politikoje aspektai. Pristatoma tyrimo, kuriuo siekta įvertinti studentų inovatyvumo raišką, rezultatų analizė. Pateiktas Šiaulių universiteto socialinius mokslus studijuojančių studentų (bakaluro ir magistro) požiūris bei nuostatos analizuojamu klausimu.

SUMMARY

Lina Jakelevičienė

PLANNING AND EVALUATION OF A MODEL OF EXPRESSION OF STUDENT INNOVATIVENESS (CASE OF ŠIAULIAI UNIVERSITY).

Master Paper

Master paper offers projected innovativeness expression assessment model and prepared research strategy, which can be applied in assessing higher school students' innovativeness expression. Main documents, regulating innovation creation importance in modern society are analysed as well as aspects of innovation creation, its importance and expression in education policy are analysed with the help of special literature. Students' innovativeness expression study results' analysis is presented. Attitude and standpoints of the students studying (bachelor and master) social sciences in Šiauliai University on the topic are given.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	2
ĮVADAS.....	5
I. TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
I.1. INOVACIJŲ KŪRIMO SVARBA ŠIUOLAIKINĖJE VISUOMENĖJE.....	10
I.1.1. Inovacijos apibrėžtys.....	10
I.1.2. Kūrybiškumo, antrepreneriškumo, novatoriškumo santykis.....	12
I.1.3. Kūrybinės visuomenės link.....	15
I.2. INOVACINIO PAJĖGUMO ASPEKTAI ŠVIETIMO POLITIKOJE.....	20
I.3. STUDENTŲ INOVATYVUMO RAIŠKOS MODELIO PROJEKTAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI	26
II. TYRIMO METODOLOGIJA IR METODAI.....	31
II.1. Tyrimo metodologija.....	31
II.2. Tyrimo metodika.....	31
II.3. Tyrimo imtis ir eiga	33
III. STUDENTŲ INOVATYVUMO RAIŠKOS MODELIO VERTINIMO TYRIMAS.....	35
III.1. Tiriamųjų sociodemografinės charakteristikos	35
III.2. Tyrimo rezultatų analizė	37
IŠVADOS.....	45
REKOMENDACIJOS.....	47
LITERATŪRA.....	48
PRIEDAI.....	51
1 priedas. Anketa.....	52

PAVEIKSLŲ TURINYS

1 pav. Tyrimų ir inovacijų sąveika	11
2 pav. Inovacinio proceso lygmenys	13
3 pav. Trys kūrybiškumo komponentai	15
4 pav. Kūrybiškumo kaita mūsų visuomenėje	17
5 pav. ES valstybės pagal inovatyvumo indeksą	19
6 pav. Ugdymo turinys kompetencijų ugdymui	24
7 pav. Tolesnio strategijos įgyvendinimo 2008-2012 m. prioritetų modelio projektas	25
8 pav. Studentų inovatyvumo raiška	26
9 pav. Tyrimo eigos schema	31
10 pav. Studentų pasiskirstymas pagal studijų pakopą (proc.)	35
11 pav. Studentų pasiskirstymas pagal studijų formą (proc.)	35
12 pav. Studentų pasiskirstymas pagal fakultetus (proc.)	36
13 pav. Studentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.).....	36
14 pav. Tiriamųjų atsakymų pasiskirstymas pagal blokus	37
15 pav. Polinkis generuoti naujas idėjas	38
16 pav. Motyvacinė orientacija, kaip veiklai motyvuoja iššūkis	39
17 pav. Kapitalo ir išteklių valdymo gebėjimus atspindinčios nuostatos (proc.).....	39
18 pav. Socialinio mobilumo tolerancija (proc.).....	40
19 pav. Rizikos tolerancija (proc.)	41
20 pav. Nuostatos į pokyčius (proc.)	42
21 pav. Požiūris į bendradarbiavimą (proc.)	43
22 pav. Tinkliškumo raiška (proc.)	43

ĮVADAS

Europos Vadovų Taryba ne kartą pripažino svarbų naujovių vaidmenį stiprinant Europos gebėjimą tinkamai spręsti globalizacijos keliamus uždavinius ir naudotis jos teikiamomis galimybėmis (Briuselis, 2008.3.28 KOM (2008)). Kaip teigiama dokumente „šiuolaikinėje ekonomikoje, kurioje pabrėžiama geresnio žinių panaudojimo ir *spartaus naujovių diegimo* teikiama papildoma nauda, būtina plėtoti visų gyventojų kūrybinius gebėjimus. Visų pirma reikia ugdyti įgūdžius ir gebėjimus, padedančius į pokyčius žvelgti kaip į galimybes ir įgyvendinti naujas idėjas, skatinančias naujoves ir aktyvų dalyvavimą daugiakultūroje ir žiniomis grįstoje visuomenėje“.

Europos komisijos komunikate (COM(2007) 726) apie gebėjimų ugdymą XXI amžiuje teigiama, kad kartu su ekonominiais ir socialiniais pokyčiais ateina ir naujų galimybių bei problemų. Jaunimo sėkmei tokioje visuomenėje, kuriai būdinga įvairovė, būtini įvairesni gebėjimai nei bet kada iki šiol. Daugeliui iš jų prireiks išsamių užsienio kalbų, kitų kultūrų žinių ir verslumo įgūdžių. Technologijos pakeis pasaulį taip, kaip nė neišivaizduojame. Dėl tokių problemų kaip klimato kaita bus labai svarbu sugebėti prisitaikyti. Kaip teigiama dokumente, tokia sudėtingame pasaulyje *kūrybiškumas ir gebėjimas mokytis bei kurti naujoves* bus ne mažiau svarbūs (o gal net svarbesni) nei tam tikros srities žinios, kurios palyginti greitai sensta.

2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų išsakyti aštuoni svarbiausi bendrieji gebėjimai (matematiniai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninis raštingumas, mokėjimas mokytis, socialiniai ir pilietiniai gebėjimai, iniciatyva ir verslumas, kultūrinis sąmoningumas ir raiška), kurie apibūdinami kaip „žinių, įgūdžių ir požiūrių visuma“. Kaip teigiama minėtose rekomendacijose, apibrėžti gebėjimai padeda stiprinti „kūrybiškumo ir naujovių potencialą asmeniniu, tarpasmeniniu ir tarpkultūriniu lygiais“ (Rekomendacija 2006/962/EB).

Ekonomikos, aplinkos ir socialinės problemos verčia mus ieškoti naujų mąstymo ir veiklos būdų. „Kūrybiškumas ir naujovės gali padėti siekti visuomenės gerovės, tačiau už tai, kaip kūrybiškumas ir naujovės panaudojami, atsako patys piliečiai. Siekiant teisingos ir ekologiškos visuomenės, grindžiamos kultūrų dialogu, gamtos apsauga ir viso pasaulio žmonių sveikata ir gerove, kūrybiškumas ir naujovės yra tiesiog būtini“ (Europos Kūrybiškumo ir Naujovių metų ambasadorių kreipimasis, 2009).

Europos Vadovų Taryba (2007 m. kovo mėn.) dar kartą pabrėžė švietimo ir mokymo, kaip lemiamų veiksnių stiprinant kūrybiškumą, naujoves ir konkurencingumą, vaidmenį ir pristatė „žinių trikampį“, kurį sudaro švietimas, moksliniai tyrimai ir naujovės.

Kaip teigia V. Stundys (2007) Valstybės ilgalaikės raidos strategija (2002), orientuodamasi į socialinės gerovės valstybės viziją, išskiria tris reikšmingus raidos prioritetus: žinių visuomenę, saugią visuomenę ir konkurencingą ekonomiką - bei jų įgyvendinimo sektorines kryptis. Kūrybiškumo dimensija joje atpažįstama (žinių ekonomika, intelektinė kooperacija, aukštosios technologijos ir kt.), tačiau nėra akcentuota, be to, daugiau pasikliaunama darbo rinkos poreikių pirmenybiškumu. Jeigu palyginsime su Suomija, tai šioje šalyje nacionalinę inovacijų strategiją kūrė keli šimtai ekspertų, o Danijoje sukurta strategija, kelia tokius siekius: pasaulinio lygio švietimas, reikšmingi ir inovatyvūs tyrimai, atsinaujinimas ir inovacijos, siekiant konkurencingos ir galingos valstybės bei stiprios visuomenės sanglaudos. Minėtoje šalyje kuriami komitetai, tarybos prie valstybės institucijų. Jeigu pasigilinsime, tai pamatysime, kad Danijos globalizacijos strategijoje teigiama, kad pradinių ir vyresniųjų klasių mokytojai turi būti rengiami taip, kad būtų skatinama jų kūrybinė ir inovatoriška kompetencija, kad jie galėtų šią kompetenciją ugdyti vaikams.

Įvairialypėje ES naujovių strategijoje (2006), teigiama, kad „be švietimo, kaip esminės politikos, naujovės neturės tikro pagrindo. Švietimo sistema nuo ankstyvojo amžiaus turi ugdyti talentus ir kūrybiškumą“. Atsižvelgiant į Europoje dokumentus, memorandumus, neatsitiktinai 2009 metais patvirtintame LR Mokslo ir studijų įstatyme, siūloma ugdyti „kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę“ (LR Mokslo ir studijų įstatymas (2009)).

Kaip teigiama Europos dokumentuose inovatyvumo raiškos (kitur inovacinis pajėgumas) stiprinimo veikla turi būti vykdoma visuose mokymosi visą gyvenimą etapuose: pradedant ankstyvuojų ugdymu, privalomuoju ir vėlesniu švietimu ir mokymu, baigiant profesiniu gyvenimu ir laikotarpiu išėjus į pensiją.

Ugdyti inovatyvumą svarbu, tiek dėl socialinių, tiek dėl ekonominių priežasčių, kad galėtų tinkamai reaguoti į žinių visuomenės keliamus uždavinius.

Vykstanti konkurencija tarp universitetų ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje, aukštosios mokyklos turi aktyviau spręsti inovatyvios asmenybės ugdymo klausimus siekiant išvengti absolventų įgytų kompetencijų ir darbo rinkos poreikių neatitikimo. Tokiu būdu keliami iššūkiai studijų programoms:

- Bolonijos procese iki 2020 metų numatytas *studijų, mokslo tyrimų ir inovacijų dermės užtikrinimas* (Liuveno ir Louvain-la-Neuve ministrų komunikatas, 2009, Bolonijos forumo pareiškimas, 2009);
- Europos komisijos dokumente dėl Europos bendradarbiavimo švietimo mokymo srityje strateginiuose tiksluose numatyta *skatinti kūrybiškumą ir inovacijas bei verslumą* (Council Conclusions on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training, 2009);

- Europos komisijos dokumente dėl Universitetų modernizavimo plano įgyvendinimo rezultatų, *orientuotų į švietimą, mokslinius tyrimus ir naujoves*, kur numatyti būtini pokyčiai: skatinti partnerystę su verslo pasauliu, užtikrinti darbo rinkai tinkamą kompetencijų derinį, stiprinti disciplinų sąveiką ir tarpdiscipliniškumą, dalytis žiniomis su visuomene ir skatinti dialogą su visomis suinteresuotomis grupėmis, padidinti geografinį ir tarpsektorinį mobilumą.

Viena priežasčių, kodėl ES naujovių potencialas iki šiol nebuvo pakankamai išnaudotas, yra išliekantys sistemos sąlygų trūkumai ir nuolatinis naujovės, kaip esminės vertybės, nuvertinimas visuomenėje. Šioje srityje visų lygių viešoji valdžia gali ir turėtų skubiai taisyti padėtį. Įveikus šias kliūtis būtų galima labai pasistūmėti į priekį kuriant tikrą europinę naujovių erdvę (KOM(2006) 502).

Inovacijos yra tarpdisciplininė mokslo sritis, besiremianti ekonomikos, vadybos, sociologijos ir psichologijos žiniomis. Tik visai neseniai visų šių mokslo sričių žinios buvo apjungtos ir inovacijų suvokimas tapo daug platesnis (Nieto M., 2002). Reikia pastebėti, kad tema yra beveik nepaliesta Lietuvos autorių darbuose, kas iš dalies pagrindžia temos aktualumą.

Lietuvoje mokslo pasaulyje inovacinę kultūrą tyrinėjo Janiūnaitė B. (2007) analizuodama Kauno, Utenos, Šiaulių miesto piliečių bei pedagogų inovacinės kultūros raišką, edukacinių novacijų diegimo ypatumus (Janiūnaitė, 2000). Almonaitienė J. (2000), Rimkutė E., Almonaitienė (1998) tyrinėjo kūrybiškumo ir inovacijų psichologiją, Kulviecas P. (1991) aprašė inovacinį procesą, Melnikas, B., Jakubavičius A., Strazdas R. (2000), Vijeikienė B., Vijeikis J. (2000) gilinasi į inovacijų vadybą. Pedagogų novacinės veiklos ypatumus aprašė Tumėnienė V. (2002).

Galima aptikti atskirų darbų, kuriuose analizuojami kūrybiniai, verslumo ir kt. gebėjimai, kai kurios sąvokos, klasifikacijos, apibrėžimai ir statistinė informacija pateikiami remiantis oficialiais Lietuvos ir Europos Sąjungos dokumentais, tačiau mokslinėje literatūroje kompleksiškai analizuojamų darbų, kurie būtų nukreipti į akademinio jaunimo inovatyvumo raišką neaptikta.

Atliepiant Europos Sąjungos dokumentuose išsakytas strategines kryptis, LR Mokslo ir studijų įstatyme nubrėžtas gaires, susijusias su asmenybės ugdymu, būtina tyrinėti ir analizuoti studentų inovatyvumo raišką tam, kad būtų plėtojama žinių visuomenė, stiprėtų žiniomis grįsta ekonomika ir darnus šalies vystymasis, dinamiškas ir konkurencingas šalies ūkio gyvenimas, socialinė ir ekonominė gerovė.

Praėjusiame amžiuje inovacijų kūrimas buvo atsitiktinis procesas, dabar – tai tikslingai valdoma veikla. Todėl ypatingai svarbu vykdyti monitoringą, su kokiomis kompetencijomis studentai įstoja į aukštąją mokyklą ir kokiomis ją baigia.

Darbo objektas – studentų inovatyvumo raiškos modelio projektavimas ir vertinimas.

Darbo tikslas. Įvertinti studentų inovatyvumo raišką.

Darbo uždaviniai:

1. Mokslinės, dalykinės literatūros pagalba išanalizuoti inovacijų kūrimo, jos svarbos, raiškos švietimo politikoje aspektus.
2. Suprojektuoti studentų inovatyvumo raiškos modelį.
3. Atlikti studentų inovatyvumo raiškos vertinimo tyrimą.

Hipotezė

Studentų inovatyvumo raiška bus įvertinta, jei suprojektuotas modelis apims šias sritis: polinkis generuoti naujas idėjas; motyvacinė orientacija, kaip veiklai motyvuoja iššūkis; motyvacinė orientacija, kaip veiklos motyvas – išorė; kapitalo ir išteklių valdymo gebėjimus atspindinčios nuostatos; socialinio mobilumo tolerancija; nuostatos į pokyčius; požiūris į bendradarbiavimą; tinkliškumo raiška; rizikos tolerancija.

Studentų inovatyvumas reiškiasi nepakankamai.

Tyrimo metodai

1. *Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė* taikyta apibendrinant bei atskleidžiant inovacijų kūrimo svarbą šiuolaikinėje visuomenėje reglamentuojančius dokumentus.
2. *Anketinė apklausa*, kuri leido įvertinti studentų inovatyvumo raišką.
3. *Statistinė duomenų analizė* leido apdoroti ir apibendrinti tyrimo rezultatus.

Darbo struktūra

Darbą sudaro teorinė, metodologinė ir praktinė dalys.

Magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros šaltinių sąrašas ir 1 priedas. Darbo apimtis - 55 psl. Jame yra 22 paveikslai.

Pirmoje darbo dalyje analizuojama inovacijų kūrimo svarba šiuolaikinėje visuomenėje, apibrėžiamos kūrybiškumo, antrepreneriškumo, novatoriškumo ir inovacijų apibrėžtys, inovacijų kūrimo aspektai švietimo politikoje, studentų inovatyvumo raiškos modelio projektavimo teoriniai aspektai.

Antroje darbo dalyje pristatoma tyrimo metodologija ir metodai, tyrimo organizavimo eiga.

Trečioje darbo dalyje pristatoma tyrimo, kuriuo siekta įvertinti studentų inovatyvumo raišką, rezultatų analizė. Pristatomas Šiaulių universiteto socialinius mokslus studijuojančių studentų (bakaluro ir magistro) požiūris bei nuostatos analizuojamu klausimu.

Darbo pabaigoje pateikiamos teorinės ir praktinės dalių išvados bei rekomendacijos dėl vaiko teisių apsaugos specialistų teisinių kompetencijų tobulinimo.

Tyrimo metodologija remiasi šiomis esminėmis teorijomis, požiūriais ir nuostatomis:

Šiuolaikinio požiūrio teorija, t.y. postmodernios visuomenės iššūkiais, nes šiuolaikinė visuomenė išgyvena intensyvius ir įvairius technologinius, politinius bei socialinius pokyčius, kurie dažniausiai yra lydimi ir radikalių, ir dalinių, ir technologinių bei socialinių inovacijų (B. Janiūnaitė, 2007).

- Remiamasi *šiuolaikine inovacine koncepcija*, akcentuojančia kaip svarbiausią veiksnį inovaciniame procese žmogiškąjį potencialą ir jo kūrybiškumo skatinimą (Janiūnaitė B., 2007).

- *Laikomasi požiūrio*, kad inovaciją reikia susieti su veiklos sąvoka. Galima teigti, kad veikla – tai specifinė žmonių aktyvaus požiūrio į tikrovę forma, pasižyminti veiksmų tikslingumu, kryptingumu ir nuostatomis į pokyčius. Todėl inovacinė veikla traktuotina kaip kryptingas inovacijų formavimas ir įgyvendinimas. Manoma, kad svarbiausias kiekvienos veiklos, taip pat ir inovacinės, subjektas yra žmogus (Drucker, 2001).

Praktinis darbo reikšmingumas.

Suprojektuotas inovatyvumo raiškos vertinimo modelis, parengta tyrimo strategija gali būti taikoma vertinant aukštųjų mokyklų studentų inovatyvumo raišką.

I. TEORINIAI ASPEKTAI

I. 1. INOVACIJŲ KŪRIMO SVARBA ŠIUOLAIKINĖJE VISUOMENĖJE

I.1.1. Inovacijos apibrėžtys

Pastaraisiais metais inovacijos sąvoka itin išplito ir įsitvirtino tiek mokslininkų, tiek verslo praktiku, tiek viešosios politikos formuotojų žodyne bei kasdienėje veikloje. Tai ypač pastebima išsivysčiusių, daugiausia Vakarų, pasaulio šalių praktikoje. To priežastis – esminis žinių ir inovacijų vaidmuo, formuojant šalių, regionų ir organizacijų tarptautinį konkurencingumą bei gyvenimo lygį (Jucevičius G., 2007).

Žodis „inovacija“ yra kilęs iš XV-ame amžiuje Vidurio Prancūzijoje vartoto žodžio „inovacyon“, kuris reiškia atnaujinimą arba naujo pavidalo suteikimą esančiam daiktui (Jakubavičius, A.; Strazdas R., 2003). Ekonominėje literatūroje aptinkami tokie termino apibrėžimai:

- Inovacija – tai sėkmingas naujų technologijų, idėjų ir metodų komercinis pritaikymas, pateikiant rinkai naujus arba tobulinant jau esamus produktus ir procesus (Jakubavičius, A.; Strazdas R., 2003).

- Inovacija – pritaikyta, įgyvendinta kūrybiška idėja (J.Almonaitienė 2006).

Mokslinėje literatūroje vieno inovacijų sąvokos apibūdinimo nėra, įvairūs autoriai pateikia išsamesnius ir apibendrinančius arba kartais gana trumpus apibrėžimus.

B. Melnikas, A. Jakubavičius, R. Strazdas (2000) pateikia tokį apibendrintą inovacijos apibrėžimą: „Inovacija – tai funkcinė, iš esmės pažangi naujovė, orientuota į seno pakeitimą nauju“.

Terminas „inovacija“ yra dviprasmiškas, kasdienėje kalboje jis reiškia ir procesą, ir rezultatą (Valentinavičius S., 1997). „Inovacija“ reiškia procesą, tuomet kai kalbama apie idėjos transformavimą į paklausą turintį produktą ar paslaugą, naują ar patobulintą gamybos ar paskirstymo procesą arba naują socialinės paslaugos metodą. „Inovacija“ reiškia rezultatą, kai kalbama apie naują patobulintą produktą, įrenginį ar paslaugą, turinčius paklausą rinkoje (Valentinavičius S., 1997).

Anot Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir plėtros kooperacijos programos EUREKA inovacija traktuojama kaip procesas, kuriame tyrimų eigoje gautos žinios transformuojamos į naujus produktus ar paslaugas (žr. 1 pav.).

TYRIMAI → ŽINIOS IDĖJOS → INOVACIJOS

Mokymas, tyrimai, Mokslas (INVESTICIJOS) Jei tyrimai yra procesas, kuriame pinigai virsta žiniomis, tai inovacija yra procesas, kuriame žinios virsta pinigais Naji produktai ar paslaugos (PELNAS)

1 pav. Tyrimų ir inovacijų sąveika (A. Jakubavičius, R. Strazdas, K. Gečas, 2003)

Pavyzdžiui, P. F. Drucker (1993) inovaciją apibrėžia kaip antrepreneriškos vadybos instrumentą, kurio pagalba pokyčiai panaudojami kaip galimybė sukurti naujus verslus, produktus ir paslaugas, gauti didesnę pelną. Taigi P. F. Drucker inovaciją apibrėžia daugiau kaip gebėjimą pasinaudoti pokyčių atveriamomis galimybėmis, siekiant ekonominės naudos, ir labiau akcentuoja vadybinį procesą negu galutinį rezultatą (Bendrasis programavimo dokumentas, 2007).

Japonijos vadybos sistemos specialistas K. Urabe pateikia tokį inovacijų turinio apibūdinimą: “Inovacijas sudaro naujų idėjų generavimas ir jų įgyvendinimas naujų gaminių, procesų ar paslaugų, kurie sąlygoja tiek nacionalinės ekonomikos ir užimtumo didėjimą, tiek pelno didėjimą inovacijas diegiančiai kompanijai“ (Jakubavičius A., Strazdas R., Gečas K., 2003).

Kitas probleminis klausimas – tai naujumas. Visi apibrėžimai inovaciją apibūdina kaip pokytį, kuris seną pakeičia nauju. Tačiau iš esmės, inovacija ne visada yra kažkas visiškai originalaus, iš tiesų visos inovacijos remiasi jau sukurtomis žiniomis, ir dažniausiai tegali būti traktuojamos kaip mažas patobulinimas. Inovacijas pagal naujumo laipsnį galima skirti į *radikalias* – iš principo naujų priemonių, skirtų tenkinti naujus arba jau žinomus poreikius, kurie kokybiškai keičia visuomenės veiklos būdus, sukūrimas ir *modifikuojančias* – gerinimas ir papildymas, tobulinimas, remiantis esamomis priemonėmis, prisitaikymas prie kintančių visuomenės poreikių.

Turinio prasme inovacijos gali būti:

- Produkto – naujų galutinių produktų (gamybos priemonės, vartojimo reikmenys, materialiniai ar intelektualiniai produktai ir t.t.) sukūrimas, gaminimas ir naudojimas.
- Technologinės – naujų technologijų sukūrimas ir taikymas įvairiose veiklos srityse.
- Socialinės – naujų ekonominių, valdymo, organizacinių ir kitų struktūrų bei formų sukūrimas ir diegimas įvairiose veiklos srityse.
- Kompleksinės – produktų, technologinių ir socialinių inovacijų sintezuotas kompleksas (Jakubavičius, A.; Strazdas R., 2003).

Kiekviena inovacijų sąvokos variacija atskleidžia naujus inovacijų bruožus, suteikia naujų prasmų bei papildo tai, kas anksčiau dar nebuvo išsakyta. Pabrėžtina, kad inovacija visada yra

aktualus reiškinys, turintis dinamišką prigimtį, dažnai konfrontuojantis su tuo, kas sena, ir griauanantis organizacijoje nusistovėjusias normas bei tradicijas.

Inovacija nėra vien mokslininkų, gamybininkų ar verslininkų interesų objektas, tai įvairialypis procesas, kuriame dirba skirtingos įmonės (valstybės/valdžios institucijos, verslo partneriai, tiekėjai, klientai, konsultacinės kompanijos, inovacijų įgyvendinimo paslaugų organizacijos/agentūros, ekonominės plėtros agentūros, verslo asociacijos, mokslo institucijos, finansinės institucijos ir kt.). Todėl būtina, visų pirma, inovacijas įvardinti įsisavinimo kontekste, kaip pažangos procesą, kuriame tikslingai bendradarbiauja įmonės ir jų partneriai.

Apibendrinus galima teigti, kad norint nuodugniau apibrėžti inovaciją, reikia ją susieti su veiklos sąvoka. Galima teigti, kad veikla – tai specifinė žmonių aktyvaus požiūrio į tikrovę forma, pasižyminti veiksmų tikslingumu, kryptingumu ir nuostatomis į pokyčius. Todėl inovacinė veikla traktuotina kaip kryptingas inovacijų formavimas ir įgyvendinimas. Manoma, kad svarbiausias kiekvienos veiklos, taip pat ir inovacinės, subjektas yra žmogus.

I.1.2. Kūrybiškumo, antrepreneriškumo, novatoriškumo santykis

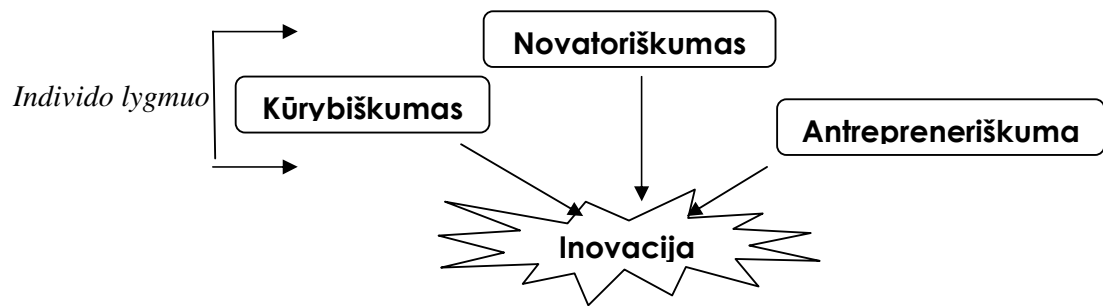
B. Janiūnaitės dėmesys kalbant apie inovacinę kultūrą sutelktas į individo lygmenį, nes, remiantis anksčiau išdėstytomis mintimis, esminis elementas kuriant inovacijas yra individas. Inovacinio proceso lygmenų modelis pateiktas antrame paveiksle (žr. 2 pav.) (Janiūnaitė B., 2007).

Šiame modelyje akcentuojama, kad inovaciniai procesai vyksta 3 lygmenimis: tarporganizaciniu, organizaciniu bei individo. Tačiau diegiant inovacijas ypač svarbus individo lygmuo. Viena vertus, dėl to, kad atsirastų inovacijos būtinas individo kūrybiškumas, o kūrybinių procesų prigimtis yra individuali. Nors į grupės ir socialinės dimensijas taip pat reikia atsižvelgti, tačiau pagrindinis dėmesys skiriamas individo intelektui, nuostatomis, požiūriams, vertybiniais aspektams ir pan. Kita vertus, požiūris, pagrįstas individo lygmeniu, yra tinkamesnis, norint susidaryti išsamų vaizdą apie inovacijų diegimą. Minėti autoriai savo modelyje akcentuoja, jog tam, kad būtų kuriamos ir diegiamos inovacijos, svarbus tampa individų kūrybiškumas ir antrepreneriškumas: kūrybiškumas remiasi mentaliniais procesais, vedančiais į inovaciją; antrepreneriškumas laikomas inovacijų prielaida dviem aspektais – kaip jungiamoji grandis tarp kūrybinių planų ir naujos idėjos realizacijos proceso; kaip jungiamoji grandis tarp individų kūrybiškumo ir organizacijos inovacinio potencialo.

Cropley, Gribov (2003) taip pat pabrėžia, kad vykstant nuolatinėms transformacijoms visuomenėje svarbiausias elementas yra žmogaus kūrybiškumas, susijęs su mokėjimu novatoriškai veikti bei gebėjimu kurti. Taigi inovaciniame procese šalia kūrybiškumo ir antrepreneriškumo svarbų vaidmenį vaidina individo novatoriškumas, t.y. individo gebėjimas diegti inovacijas ir jas

priimti. Kūrybiškumą, novatoriškumą, antrepreneriškumą kaip inovacinės kultūros sudedamąsias dalis akcentuoja ir Europos Komisija, inovacinę kultūrą apibrėždama kaip tam tikrą mąstymo būdą, pagrįstą kūrybiškumu, antrepreneriškumu, novatoriškumu.

Iš autorių požiūrių matyti, kad inovacinė kultūra traktuojama skirtingai, pabrėžiant tam tikrą individo ar organizacijos savybę (mąstymo būdą, elgseną, principų sistemą ar sąveiką organizacijoje ir pan.), tačiau juose neakcentuojamas arba nepakankamai akcentuojamas kultūros segmentas. O tai yra svarbu, nes individo novatoriškumas ar antrepreneriškumas sąlygojamas kultūrinio individo pamato.



2 pav. Inovacinio proceso lygmenys (Janiūnaitė B., 2007)

Taigi individo novatoriškumas, kūrybiškumas ar antrepreneriškumas priklauso nuo individo, visuomenės kultūros ir jos raiškos. Apibendrinama anksčiau išsakytas mintis, autorė siūlo tokį inovacinės kultūros individo lygmenyje apibrėžimą: inovacinė kultūra – individo vertybių, nuostatų, požiūrių, elgsenos normų ar taisyklių, net mąstymo būdo išraiška, pasireiškianti individo kūrybiškumu, novatoriškumu, antrepreneriškumu inovacinėje veikloje.

Šis apibrėžimas akcentuoja tai, kad individo kultūra, t.y. vertybės, normos, požiūriai, nuostatos ir pan., sąlygos jo kūrybiškumą, antrepreneriškumą, novatoriškumą. Minėti segmentai darys įtaką individo inovacinei veiklai ir tos veiklos sukurtoms (perimtom) inovacijoms.

Dauguma kūrybiškumo apibrėžimų pripažįsta, kad kūrybiškumas yra naujų idėjų sukūrimas, sprendimų radimas arba esminis problemų performulavimas (Coconete, D. E, 2003); (Innovation management, 1999). Kai kurie apibrėžimai paryškina kūrybiško sprendimo vertingumo aspektą. Nauja idėja nėra kūrybiška, jeigu ji nėra vertinga (Seferatzi, 2000). Pagal naujų idėjų kūrimo būdą kūrybiškumą galima suskirstyti į tris tipus (Jucevičius R., 1998; Snitka V., 2002):

1. Derinantis – naujas jau žinomų idėjų sujungimas.
2. Tiriantis – naujų idėjų kūrimas, tiriant apibrėžtas koncepcijas.
3. Keičiantis – naujų idėjų kūrimas, keičiant kurį nors struktūros elementą, kad galėtų atsirasti naujos struktūros (Seferatzi, 2000).

Kūrybiškas mąstymas skiriasi nuo mums įprasto mąstymo. Atlikdami kasdieninius darbus mes negalvojame kodėl ir kaip tai darome. Be abejo, toks mąstymo būdas yra efektyvus, leidžiantis

taupyti laiką ir mūsų protavimo pastangas. Tačiau jis gali tapti kliūtimi kai susiduriame su pokyčiais. Tokiose situacijose mes ir toliau norime mąstyti pagal įprastas, bet jau netinkančias, schemas (Innovation management, 1999), (Plsek, P.E., 1998). Būtent dėl šios priežasties kūrybinės idėjos pradžioje atrodo juokingos. Tyrinėtojai jau seniai pastebėjo ryšį tarp psichinių procesų susijusių su humoru bei procesų susijusių su naujų idėjų kūrimu. Geras pokštas sukelia juoką dėl to, kad einant vienu minčių keliu, staiga peršokama į kitą kelią, kuris yra logiškai susijęs, bet netikėtas. Kūno reakcija į šį protinį šuolį yra juokas (Plsek, P.E., 1998). Taigi, kūrybiškumas, kaip ir humoro jausmas, yra išmoktas gebėjimas įgalinantis mus naujai apibrėžti ryšius tarp sąvokų ir įvykių, kurie pradžioje atrodo nesusiję, ir taip sukurti naujas žinias (Janiūnaitė B., 2007).

Kūrybinį mąstymą geriau suprasti galima, jį lyginant su analitiniu. Pastarasis yra logiškas, ieškantis vieno atsakymo, susiejantis ir vertikalus. Kūrybiškas mąstymas yra horizontalus, nukrypstantis nuo normų, remiasi vaizduote, pateikia daug atsakymų ir kuria naujas idėjas (Innovation management, 1999). Kūrybinio mąstymo tikslas yra mąstyti peržengiant egzistuojančias normas, pažadinti smalsumą, išsilaisvinti nuo racionalumo, įprastų idėjų ir formalizuotų procedūrų, pasikliauti vaizduote, divergentiškumu, atsitiktinumu ir apsvarstyti daugelį sprendimų bei alternatyvų (Seferatzi, 2000).

Kūrybiškumą taip pat galime suprasti ir kaip žmogišką savybę, kurią įtakoja kompetencija, kūrybinio mąstymo įgūdžiai bei motyvacija. Šių faktorių sąveika pavaizduota trečiame paveiksle. Kompetencija – tai visos asmens turimos žinios tam tikroje veiklos srityje; Kūrybinio mąstymo įgūdžiai reiškia gebėjimą sujungti žinomas idėjas į naujus ir prasmingus junginius; Motyvacija suteikia paskatą veiksmui siekiant apibrėžto tikslo. Tyrimai rodo, kad žmonės būna kūrybiškesni kai užduotis kelia susidomėjimą, pasitenkinimą ir iššūkį. Tokia motyvacija vadinama vidine motyvacija. Pastaroji yra efektyvesnė atliekant kūrybines užduotis nei išorinė motyvacija, kuria suteikia piniginis atlyginimas (Coconete, D. E, 2003).



3 pav. Trys kūrybiškumo komponentai (Coconete, D. E, 2003)

Kūrybinis procesas organizacijoje vyksta sąveikoje tarp dviejų pagrindinių tarpininkų:

- Individo, galinčio kurti naujas idėjas, remiantis žiniomis ir turima patirtimi;
- Grupės, kurioje individas yra integruotas ir kuri palaiko ir remia individo kūrybines pastangas (Innovation management, 1999).

Nors kūrybiškumas yra labiau individuali nei grupinė savybė, geriausiai ją plėtoti ir panaudoti galima grupėje. Dėl šios priežasties dauguma kūrybiškumo skatinimo metodų yra skirti komandoms (Innovation management, 1999). Kūrybiškumas kaip žmogiška savybė nėra būdinga tik išrinktiesiems. Kūrybiškumo galima išmokti ir jį išplėtoti. Tam yra sukurti specialūs metodai, nuteikiantys protą priimti pokyčius ir įgalinantys sėkmingai juos įgyvendinti (Innovation management, 1999).

Šiame darbe terminas kūrybiškumas bus suprantamas dvejopai – kaip procesas, kurio metu gimsta kūrybinės idėjos bei asmeninė žmogaus savybė įgalinanti šį procesą. Apibūdinant kūrybiškumą kaip procesą taip pat bus vartojami terminai kūrybinis procesas, kūrybinė veikla ir kūrybinis mąstymas.

Apibendrinant galima teigti, kad išanalizavus individo kūrybiškumo, antrepreneriškumo, novatoriškumo santykį, išryškėjo, kad visiems segmentams yra bendrų savybių (rizikos tolerancija, pozityvi nuostata nuolatiniams mokymuisi, atvirumas pokyčiams ir inovacijoms, asmeninės vizijos turėjimas). Išskirtos savybės ir kriterijai gali būti priskiriami tam tikroms individo vertybėms, nuostatoms, požiūriams, normoms, taisyklėms (B. Janiūnaitė, 2007).

I.1.3. Kūrybinės visuomenės link

Valstybinės švietimo strategijos (2003-2012 m.) nuostatose teigiama, kad Lietuvai išsitvirtinant Vakarų erdvėje, švietimas turi padėti stiprinti visuomenės kūrybines galias, išsaugoti ir kurti tautos tapatybę, brandinti pilietinę visuomenę, didinti žmonių užimtumą ir ūkio konkurencingumą, mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Dokumente Kūrybiškumas ir inovacijos mokymasis visą gyvenimą (Lifelong learning for creativity and innovation, 2008) nurodoma, jog norint sudaryti sąlygas, kad ateityje Europos švietimas ir mokymas galėtų patenkinti novatoriškumo poreikius, būtinas naujas postūmis. Vadinasi, reikia skatinti ir ugdyti kūrybiškumą, inovatyvumą, o tai daug sudėtingesnis uždavinys nei pagerinti pamatines žinias ir palyginti nesunkiai pamatuojamus akademinį disciplinų mokymosi rezultatus (Vaičekauskienė V., 2009).

Kalbant apie inovacijas, inovatyvumą, neapsieinama be kūrybiškumo. Anot A. Ramonaitės (2007), kūrybiškumas paprastai apibrėžiamas kaip gebėjimas kurti naujas idėjas, kurios yra

naudingos. Tai gebėjimas mąstyti, išeinant iš rėmų. V. Vaicekauskienė (2009) – tai gebėjimas sukurti naujus dalykus. Didžiosios Britanijos kūrybiškumo ugdymo judėjime (V. Vaicekauskienė, 2009) teigiama, jog tai – vaizduote pagrįsta veikla, kurios tikslas – sukurti originalius ir vertingus rezultatus. T. Amabile norodo, kad tai gebėjimas sukurti produktus, kai (a) jie yra naujas, priimtinas, naudingas, teisingas ar vertingas užduoties atlikimas ir (b) ta užduotis yra labiau euristinė nei algoritminė (Vaicekauskienė V, 2009).

Ne veltui Europos parlamento ir Tarybos sprendimu 2009 metai Lietuvoje buvo paskelbti kūrybiškumo ir naujovių metais. Priežastis dėl ko Europa privalo stiprinti kūrybiškumo ir naujovių potencialą buvo įvardinti tiek socialinės, tiek ekonominės priežastys. Europos Vadovų Taryba ne kartą pripažino svarbų naujovių vaidmenį stiprinant Europos gebėjimą tinkamai spręsti globalizacijos keliamus uždavinius ir naudotis jos teikiamomis galimybėmis.

Šiame dokumente taip pat inovacinis pajėgumą glaudžiai sieja su kūrybiškumu – kultūriniais ir visuomeniniais įgūdžiais ir vertybėmis pagrįsta asmens savybe. Kad būtų visapusiškai išnaudota kūrybiškumo teikiama nauda, būtina jį ugdyti visuose gyventojų sluoksniuose. 2007 m. kovo mėn. pristatydama „žinių trikampio“, kurį sudaro švietimas, moksliniai tyrimai ir naujovės, koncepciją Europos Vadovų Taryba dar kartą pabrėžė švietimo ir mokymo, kaip lemiamų veiksnių stiprinant kūrybiškumą, naujoves ir konkurencingumą, vaidmenį.

Darbo programoje „Švietimas ir mokymas 2010“ ir Bendrijos veiksmų programos mokymosi visą gyvenimą, jaunimo politikos bei kitose susijusiose srityse teikia galimybę Europos mastu keistis patirtimi ir gilinti suinteresuotųjų šalių žinias apie kūrybiškumo skatinimą ir inovacinio potencialo didinimą.

Kūrybinę klasę sudaro žmonės, dirbantys:

- Moksle ir inžinerijoje (konstruktorinėje),
- Tyrimuose ir vystomajame diegime,
- Naujų technologijų industrijoje,

- Mene, muzikoje, kultūroje, architektūroje

– KŪRYBINĖSE INDUSTRIJOSE

- Pramonėje estetikoje, dizaine

- Mokslinėje medicinoje,
- Finansų nuostatų kūryboje,
- Teisinėje kūryboje.

Kai industrinėse valstybėse tokių profesijų žmonės sudaro 25-30% - KŪRYBINĖ VISUOMENĖ (Kirvelis D., 2008).

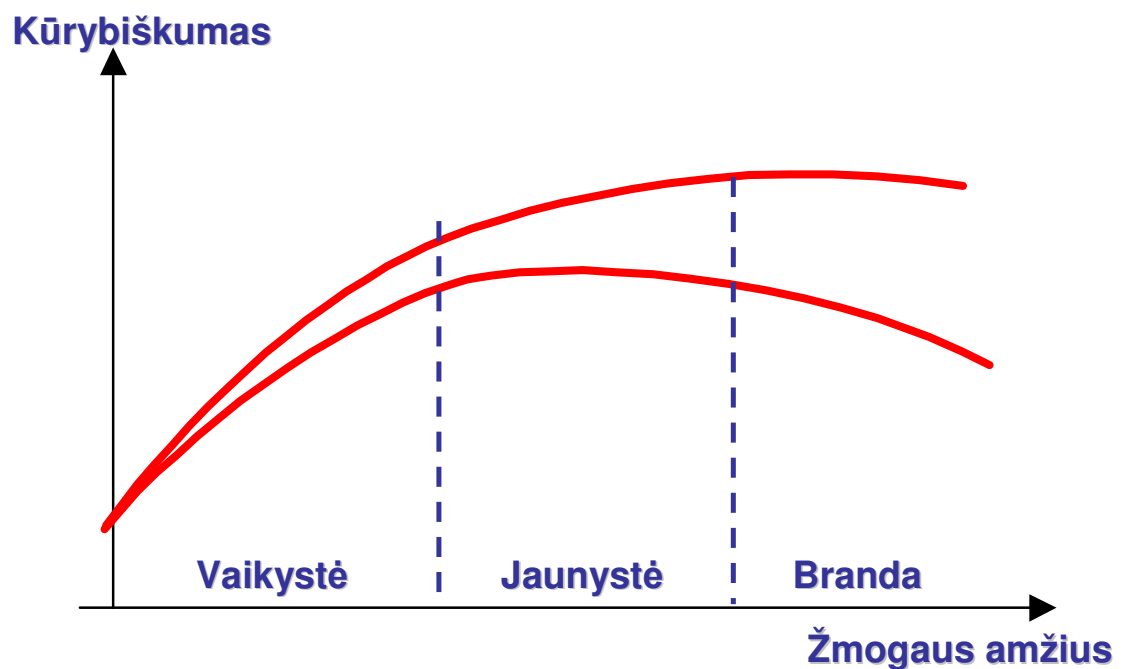
Kūrybinės industrijos: galimybė Europoje ir Europai (Kirvelis D., 2008), norodoma, kad tokia veikla, kuri randasi iš individo kūrybiškumo, gebėjimo bei talento ir kuri gali kurti materialinę gerovę bei darbo vietas per intelektines nuosavybės kūrimą ir panaudą. Iš karto pastebima, jog apibrėžimas apima tris pagrindinius komponentus:

1. Žaliava: žmonės, jų protas, gebėjimai ir įkvėpimas.
2. Ekonominė vertė atsiranda iš individo, turinčio savo sugalvotą idėją.
3. Produktas, ekonominio proceso baigtis, yra intelektinės nuosavybės sukūrimas.

Kiekvienas gimęs normalus kūdikis jau turi ypatingą informacijos gamybos – kūrybos technologinį posistemį – specialų organą – smegenis.

D. Kirvelis (2008) pateikia kūrybiškumo kaitą mūsų visuomenėje (žr. 4 pav.).

Ypač svarbi mokytojų įtaka (E. M. Alencar, 1976) ir tinkamos atmosferos sukūrimas. Tačiau dažniausiai tų savybių, kurias reikėtų ugdyti – pavyzdžiui, vaiko nepriklausomybės, pasitikėjimo savimi, iniciatyvumo, naujų idėjų išsakymo, lankstumo, divergentinių idėjų, kitokios nei visos klasės nuomonės laikymosi – mokytojai labiausiai ir nenori toleruoti (Grakauskaitė-Karkockienė D., 2003).



4 pav. Kūrybiškumo kaita mūsų visuomenėje (D. Kirvelis, 2008)

Kaip nurodo A. Ramonaitė (2007), tradicinėje mokykloje – ne tik pas mus, bet ir visame pasaulyje – mokymas ir vertinimas yra paremti bausmių už klaidas principu. Vaikas yra nuolat baudžiamas už „neteisingus“ atsakymus, „neteisingus“ sprendimus, kol galiausiai pripranta mąstyti „teisingai“; t.y. pagal vadovėlį, ir praranda smalsumą, energiją, gebėjimą kurti kažką nauja, ko

vadovėlyje nėra. Kaip sako K. Robinsonas, mokykloje mes ugdome gerus darbininkus, bet ne kūrybiškus mąstytojus (Ramonaitė A., (2007).

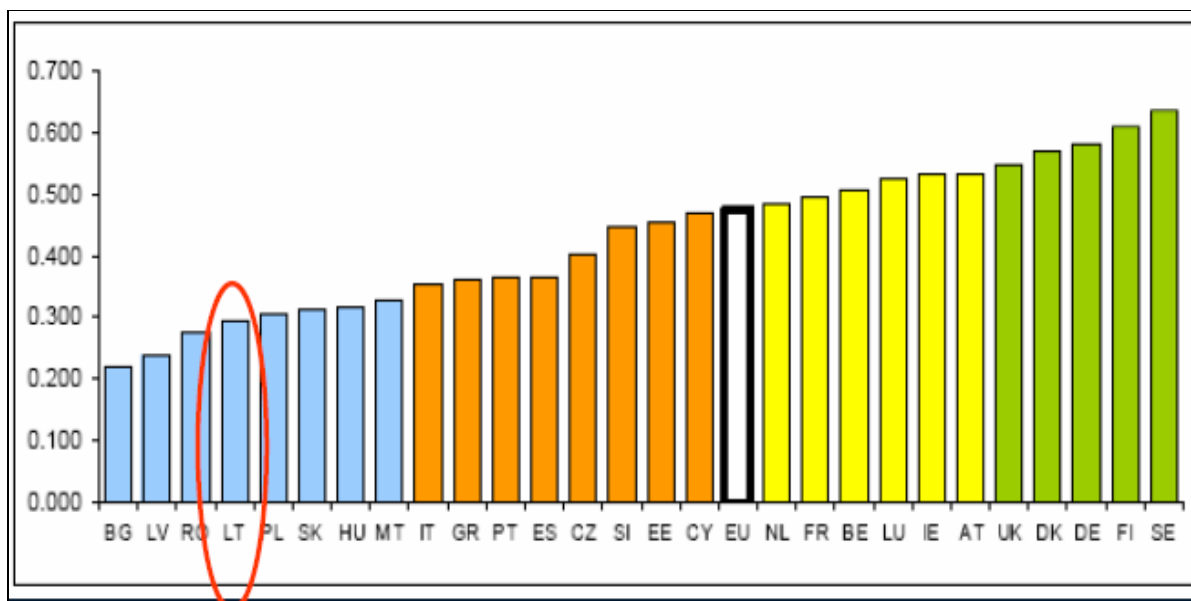
Vienas iš esminių žinių visuomenės elementų – švietimas. 2005 metų spalio mėn. 24 d. “Panorama” (LRT) pranešė apie Švietimo ir Mokslo Ministerijos atliktą tyrimą, kurio išvados parodė, jog bendrojo lavinimo mokyklų krūviai yra per dideli, taip pat Lietuvos švietimo sistema yra paveldėta iš tarybinių laikų, kur mokymasis buvo paremtas „kalimu mintinai“. Dabar susimąstyta, kad reikalinga nauja švietimo proceso sistema. Šiandien viskas labai paprasta: mokyklose skatinama viską išmokti mintinai, to rezultate, universitetai nesuvokia, kodėl atėję iš mokyklų moksleiviai nesugeba persilaužti savarankiškam mokymuisi. Mokykla turi išmokyti rasti, apdoroti ir panaudoti informaciją, skatinti kūrybiškumą ir padėti rasti dominančią interesų sferą, kurią vystyti pagal norus būtų galima aukštesniojo/aukštojo mokslo lygmenyje.

Ir kaip teigia, D. Kirvelis (2008), jei norime, kad Lietuva būtų solidari kūrybinė visuomenė, pirmiausia turime radikaliai pakeisti edukacinę sistemą iš mokymo *atkartok* (mėgdžiok) – mokymusi – *sugalvok, konstruok-kurk savo požiūrio sistemą*.

Anot autoriaus, vertinant visuomenės gyvenimo raidą, iš platesnio požiūrio – informacinių technologijų raidos pozicijų, t.y. organizuotų sistemų teorijos – uždarojo-ciklinio kodavimo-dekodavimo požiūriu, tenka pripažinti, kad aukščiausio rango informacinė technologija yra žmonių, ypač jaunimo edukacija. Edukacija – aukščiausio lygio informacinė technologija.

G. Mažeikio (2009) teigimu, reikalingi ryžtingi veiksmai skatinant kūrybinę politiką ir iš industrinės visuomenės pereinant į poindustrinę. Anot autoriaus Lietuvoje didžiausias dėmesys skiriamas tradicinių industrijų išsaugojimui. Tai siejama su švietimo sistema, kuri tam išsaugojimui tarnauja. Tokiu būdu industrinė visuomenė giliai susijusi su švietimo sistema, bet lūžis, norint modernizuoti ir pereiti į poindustrinę visuomenę ir yra įveikti tokių kvalifikacijų, kompetencijų rengimą ir rengti kitokias kompetencijas, reikalingas kūrybinėms industrijoms. Švietimo sektoriuje reforma prasidėjusi. Lietuvoje labai didelė vartojimo problema. Šis vartojimas nekūrybingas, poindustrinė visuomenė nesikuria ir todėl, kad pati vartojimo rinka nėra reikli inovatyviems produktams. Visuomenė turi sutikti vartoti kažkokius įdomius meninius, kultūrinius produktus ir už juos mokėti tinkamą kainą (Mažeikis G., 2009).

Pagal įvairius rodiklius Lietuva savo kūrybingumu, dalyvavimu inovatyviuose projektuose yra žemiau ES indekso. Iš 5 pav. matyti, jog esame tarp paskutinių šalių, tad reikalingi ryžtingi veiksmai skatinant kūrybinę politiką. Tai turėtų būti ne tik Kultūros ministerijos, bet ir Švietimo, mokslo bei Ūkio ministerijų orientyras. Tik ryžtingi veiksmai šioje sferoje gali kažką pakeisti, bent kiek sumažinti atsilikimą.



5 pav. ES valstybės pagal inovatyvumo indeksą (Šaltinis: European Innovation Scoreboard, 2008, V. Vaicekauskienė, 2009)

Pastarąjį dešimtmetį pasaulyje, o taip pat ir Lietuvoje, pastebimas spartus veiklų, susijusių su individo kūrybiškumu, talentu ir gebėjimu kurti materialią gerovę bei darbo vietas sukuriant intelektinę nuosavybę, augimas. Šios veiklos apibendrintai vadinamos Kūrybinėmis ir kultūrinėmis industrijomis (Mažeikis G., 2009).

A. Ramonaitė (2007) teigia, jog gebėjimas ugdyti vaizduotę ir skatinti kūrybiškumą bus ateities visuomenės svarbiausias konkurencinis pranašumas. Ateities visuomenė bus idėjų visuomenė. Jos užuomazgas galima išvystyti jau dabar. Anot autorės, naujasis elitas yra vadinamoji kūrybinė klasė. Tai yra tie žmonės, kurie kuria naujas formas. Ne reprodukuoja tai, kas jau yra sukurta, bet kuria visiškai naujas formas. Tai yra inžinieriai ir žiniasklaidos darbuotojai, dizaineriai ir mokslininkai. Tie, kas turi vaizduotę ir sugeba kurti.

Apibendrintai galima teigti, kad Lietuva pasiruošusi kurti inovacijas, t.y. tapti kūrybiška visuomene (A. Ramonaitė (2007); D. Kirvelis (2008); G. Mažeikis (2009); (V. Vaicekauskienė, 2009); (D. Grakauskaitė-Karkockienė, 2003), žinoma prieš tai iš esmės pakeičiant švietimo – mokyklinio ir aukštojo – sistemą. Nuo pat vaikystės žmonių kūrybiškumas, kad būtų ne slopinamas, bet skatinamas. Tas pats galioja ir aukštojo mokslo sistemai, ji turėtų būti orientuota ne į žinių perdavimą, ne į tam tikros srities specialistų rengimą, bet į aukšto lygio plataus profilio kūrybinių idėjų generatorių ugdymą. Švietimas – pagrindinė sąlyga. Švietimo sistema nuo ankstyvojo amžiaus turi ugdyti talentus ir kūrybiškumą. Sekančiame skyriuje bus analizuojami inovacijų kūrimo aspektai švietimo politikoje.

I.2. INOVACINIO PAJĖGUMO ASPEKTAI ŠVIETIMO POLITIKOJE

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009) numatyta „...padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinį pažinimo troškimą.....“. Darni mokslo ir studijų sistema grindžia žinių visuomenės plėtotę, žiniomis grįstos ekonomikos stiprėjimą ir darnų šalies vystymąsi, dinamišką ir konkurencingą šalies ūkio gyvenimą, socialinę ir ekonominę gerovę; *ugdo kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę*, puoselėja civilizacinę Lietuvos tapatybę, palaiko, plėtoja ir kuria šalies ir pasaulio kultūros tradicijas (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009).

Europos sąsajos su Lietuvos studijų reforma

Lietuva. Studijos yra grindžiamos šiais principais:

- suderinamumo su Europos aukštojo mokslo erdvės nuostatomis;
- studentų asmeninio suinteresuotumo;
- nuolatinio mokymosi siekio;
- integracijos į valstybės ir visuomenės gyvenimą (*Mokslo ir studijų įstatymas (2009)*)

Bolonijos procesas, 2020:

- Į studento poreikius orientuotos studijos ir universitetų mokomoji (pedagoginė) misija;
- Mokymasis visą gyvenimą;
- Įsidarbinamumas;
- *Studijos, mokslo tyrimai ir inovacijos.*

Europos parlamento ir Tarybos sprendimo dokumente (2009) teigiama, kad gebėjimų ir naujovių ryšys – dinamiškas: žmonių požiūris, jų įgūdžiai ir žinios padeda plėtoti naujoves, o naujovės savo ruožtu formuoja naujų įgūdžių poreikį įmonės ar visuomenės lygiu. Šiame dokumente nėra tiksliai apibūdinama tie gebėjimai ir įgūdžiai, kurie užtikrintų sėkmingą naujovių plėtotę bet kokiomis aplinkybėmis. *Teigiama, kad požiūris į pokyčius gali būti ne mažiau svarbus nei oficiali kvalifikacija.* Inovacinio pajėgumo aspektai itin svarbūs tampa *motyvacija ir iniciatyvumas*. Siūloma ugdyti šias savybes jau ankstyvoje vaikystėje.

Taip pat svarbią vietą ankstyvojo ugdymo planuose užima *kūrybiškumas*, tačiau tolesniuose švietimo etapuose jo reikšmė labai sumažėja. Visiškai nėra tyrinėta, kaip kūrybiškumas ugdomas ar reiškiasi aukštųjų mokyklų studijose. Todėl švietimo sistemoms tenka svarbus uždavinys – ugdyti inovacinį pajėgumą. Minėtame dokumente siūloma daugiau dėmesio skirti kūrybinėms disciplinoms, plėtoti naują požiūrį į mokymąsi ir skatinti įvairią užklasinę veiklą.

Kiti svarbūs inovacinio pajėgumo gebėjimai yra *tarpkultūriniai ir tarpasmeniniai gebėjimai* – jie padeda žmonėms veiksmingai ir konstruktyviai dalyvauti asmeninėje ir profesinėje veikloje – tai ypač aktualu šiuolaikinėje daugiakultūroje visuomenėje.

Pilietiniai gebėjimai, pagrįsti žiniomis apie socialines ir politines koncepcijas bei struktūras ir išipareigojimu *dalyvauti aktyviai ir demokratiškai*, padeda žmonėms visapusiškai dalyvauti pilietiniame gyvenime.

Taip pat svarbūs tampa *kooperacijos kompetencijos*, kai dirbama, mokomasi drauge su kitais, įvairiais būdais keičiantis patirtimi ir įpročiais. Tai būtina sėkmingo mokymosi ir naujovių sąlyga.

Atgavusi nepriklausomybę, Lietuva padarė didelę pažangą sistemingai keisdama visas švietimo grandis. Parengta ir įgyvendinama švietimo reformos strategija, skatinanti sistemingus visuomenės pokyčius, didinant asmens kūrybines galias, veiklumą, atsakomybę ir galimybes prisitaikyti prie eurointegracijos bei globalizacijos siekių, išsaugant tautos kultūrinę tapatybę. Žymiai išsiplėtė aukštojo mokslo sistema, padidėjo studijuojančių skaičius. Plėtojama mokymosi visą gyvenimą sistema.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) teigiama, kad Švietimo reforma vyksta nepakankamai koordinuotai, per lėtai ir per mažai atsižvelgiant į sparčias visuomenės gyvenimo permainas. Šiai reformai nepakankamai pasirengusi mokyklų bendruomenė ir nepakankamai parengta visuomenė. Studentų rengimo sistema nepakankamai orientuota į žinių visuomenės kūrimą ir darnaus visuomenės vystymosi idėjų propagavimą. Todėl būtina, kad visų pakopų švietimas turėtų galimybę ugdyti laisvą, kūrybingą ir savarankišką bei atsakingą už valstybės gerovę, demokratijos ir kultūrinio tapatumo išsaugojimą, žmogų.

Švietimas – tai ne tik viena iš žmogaus teisių, tai būtina darnaus vystymosi sąlyga ir esminė gero valdymo, pagrįsto sprendimų priėmimo ir demokratijos skatinimo priemonė. Dėl to darnaus vystymosi švietimas (DVŠ) gali padėti paversti mūsų viziją tikrove. Darnaus vystymosi švietimas padeda plėtoti ir stiprinti asmenų, grupių, bendruomenių, organizacijų ir šalių gebėjimą svarstyti klausimus ir priimti sprendimus darnaus vystymosi labui. Jis gali padėti pakeisti žmonių požiūrį ir taip suteikti jiems galimybę kurti saugesnį, sveikesnį ir turtingesnį pasaulį – gerinti gyvenimo kokybę. *Darnaus vystymosi švietimas gali padėti ugdyti kritiškai mąstantį, labiau nusimanantį ir pajėgesnį žmogų, galintį svarstyti naujas vizijas ir koncepcijas bei kurti naujus metodus ir priemones* (JT Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija, 2005).

2008 metais Europos bendrijų komisija paskelbė **XXI a. reikalingus gebėjimus**:
XXI amžiuje būtini gebėjimai:

- Veikti prasmingai ir savarankiškai (turėti viziją, kelti tikslus, taikyti strategijas, racionaliai tvarkyti išteklius)

- Imtis iniciatyvos ir atsakomybės už savo veiksmus
- Nuolat mokytis, tobulinti gebėjimus
- Krišškai mąstyti ir spręsti problemas
- Bendravimą ir bendradarbiavimą grįsti savitarpio supratimo, tarimosi ir sutarimo dvasia
- Keistis idėjomis, kūrybiškai jas įgyvendinti
- Bendrasis raštingumas (kalbinis, kultūrinis ir kt.)
- Komunikaciniai ir informaciniai gebėjimai

Ekonominiai ir socialiniai Europos Sąjungos pokyčiai atneša ir naujų galimybių, ir problemų. Kad sulauktų sėkmės globalizuotoje ekonomikoje ir visuomenėje, kuriai vis labiau būdinga įvairovė, jaunimui reikia įvairesnių gebėjimų nei bet kada iki šiol. Daugelis jaunuolių dirbs darbus, kurie kol kas neegzistuoja. Daugeliui prireiks išsamių užsienio kalbų, kitų kultūrų žinių ir verslumo įgūdžių. Technologijos pakeis pasaulį taip, kaip nė neįsivaizduojame. Dėl tokių problemų kaip klimato kaita bus labai svarbu sugebėti prisitaikyti. Šiame sudėtingame pasaulyje *kūrybiškumas ir gebėjimas mokytis bei kurti naujoves bus ne mažiau svarbūs* (o gal net svarbesni) nei tam tikros srities žinios, kurios palyginti greitai sensta. Todėl turėtų tapti įprasta mokytis visą gyvenimą (Europos bendrijų komisija, 2008).

Taryba pabrėžė poreikį ugdyti žmonių „naujus gebėjimus naujoms darbo vietoms“ ir apskritai tobulinti visus įgūdžius „teikiant ir skatinant įvadinį ir tęstinį švietimą bei mokymą, siekiant užtikrinti aukščiausios, netgi pavyzdinės, kokybės gebėjimus ir kompetencijas, kad būtų išlaikytas ir sustiprintas jų pajėgumas kurti inovacijas; to reikia siekiant didesnio konkurencingumo, augimo ir užimtumo“. Ryškėja tendencija keisti mokymo programas taip, kad besimokantiems asmenims būtų suteikiama daugiau galimybių įgyti žinių, įgūdžių ir nuostatų, kurios jiems pravers gyvenimiškose situacijose.

Pertvarkant mokymo planus, kad būtų geriau ugdomi gebėjimai, siūloma vadovautis holistiniu požiūriu: organizuoti ir vienu mokomuoju dalyku pagrįstą, ir tarpdisciplininį mokymą, tikslingai ugdyti gebėjimus, taikyti naujus mokytojų rengimo metodus ir didaktines koncepcijas ir – labai svarbu – į šią veiklą įtraukti tuos, kurie moko ir besikančiuosius bei kitas suinteresuotąsias šalis.

Studių programoms taip pat keliasi nauji iššūkiai (Bolonijos procesas iki 2020 metų). Šiame dokumente numatytas išskirtinis dėmesys kūrybiškumo ir tyrėjo kompetencijų plėtotei.

Europos komisijos dokumente (Council Conclusions on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (ET 2020), Brussels, 12 May 2009) numatyti starteginiai tikslai, kurie nukreipri į *kūrybiškumo ir inovacijų, taip pat ir verslumo, skatinimą*.

Socialinių mokslų daktaras A. Girdzujauskas (2008), teigia, kad būtent kompetencijų ugdymas tampa pagrindiniu tikslu naujajame turinyje, pateiktame naujosiose ugdymo programose. Aprašytas ir laukiamas rezultatas: mokinys turi tapti pasitikintis savimi, bendraujantis ir bendradarbiaujantis, pasirengęs mokytis visą gyvenimą, aktyvus. Jis įgyja kompetencijas: mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinę, iniciatyvumo ir kūrybingumo bei asmeninę (žr. 6 pav.).

Ugdymo turinio **orientacija į kompetencijų ugdymą** (visuomenei reikia kitokios ugdymo rezultatų kokybės):

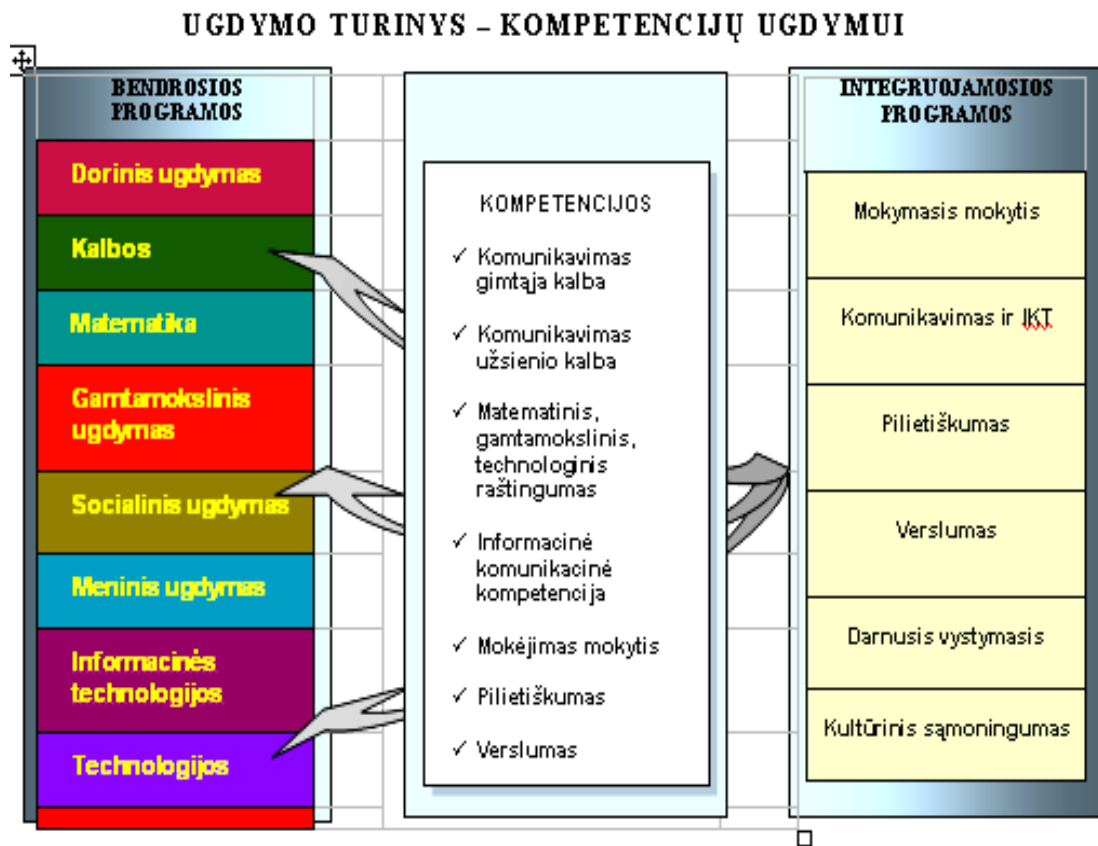
- Dalyko žinios + gebėjimai + nuostatos
- Ugdymo turinio integracija
- Esminės ir bendrosios kompetencijos (būtina sąlyga – motyvacija)

Ugdymo proceso **orientacija į aktyvų mokymąsi** (norint kitokios ugdymo kokybės, mokinys turi pats mokytis)

- Ugdymo **individualizavimas**
- **Motyvuojanti** aplinka mokiniams

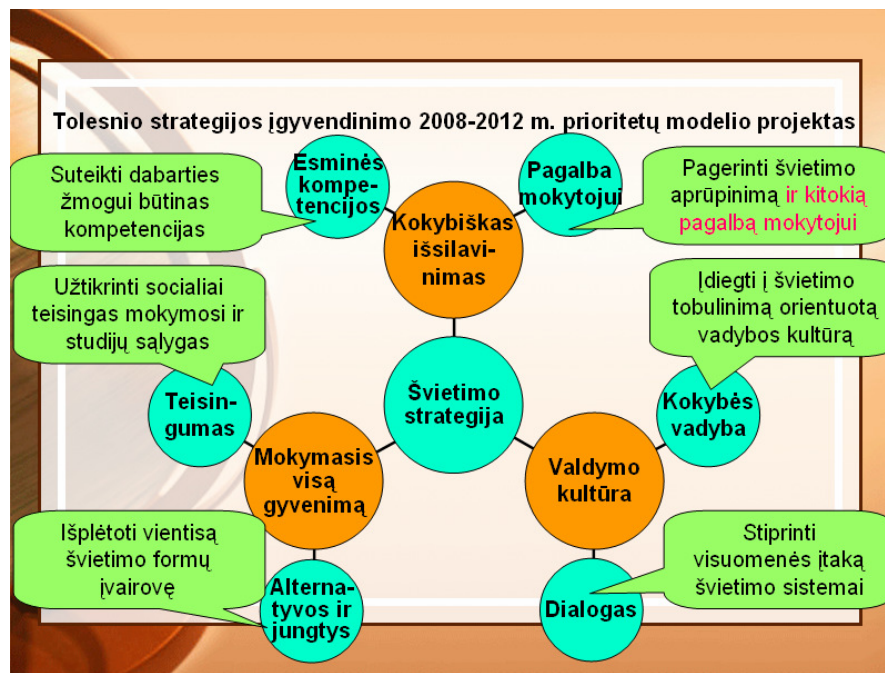
Švietimo valdyme orientacija **į kokybės vadybą** (norint, kad mokinys aktyviai mokytųsi, turi keistis vadyba ir tarpusavio santykiai mokykloje)

- Kontrolės priemonių mažinimas
- Informacija grįsti sprendimai
- Motyvuojanti aplinka mokytojams
- “Dalijimasis lyderyste”
- Besimokanti bendruomenė.



6 pav. Ugdymo turinys kompetencijų ugdymui (SMM, 2008)

2009-ųjų paskelbimas Europos kūrybiškumo ir naujovių metais yra naujas būdas spręsti problemas geriau informuojant visuomenę, skleidžiant informaciją apie gerus pavyzdžius, remiant mokslinius tyrimus, skatinant politines diskusijas ir kūrybiškumo plėtojimą bei naujovių diegimą kaip kiekvieno žmogaus svarbiausius gebėjimus. Naujovės – žinių kūrimas, sklaidimas ir taikymas – tapo pagrindiniu ekonomikos plėtros ir socialinės plėtros varikliu. SMM (2008), pateikia tolesnio strategijos įgyvendinimo 2008-2012 m. prioritetų modelio projektą (žr. 7 pav.).



7 pav. Tolesnio strategijos įgyvendinimo 2008-2012 m. prioritetų modelio projektas (*SMM pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyrius, pagrindinių mokyklų konferencija, 2008m.*)

Svarbiausią vaidmenį vykdant reformas vaidina institucijos, atsakingos už mokytojų rengimą ir jų kvalifikacijos tobulinimą. Jei nori padėti mokytojams diegti į besimokantįjį orientuotus mokymo metodus, mokytojų rengimo institucijos turi pačios taikyti tuos metodus ir pačios organizuoti mokymosi procesą. Reformai įvykdyti vien mokytojų rengimo nepakanka, nes pradinio mokytojų rengimo poveikis švietimo praktikai labai lėtas. Švietimo socialinis ir ekonominis kontekstas taip pat turi paremti reformą. Komisijos komunikate (2008) teigiama, kad reikės aukščiausio lygio kompetencijų. Ateityje novatoriai privalės ir turėti giluminių žinių įvairiose srityse, pvz., išmanyti gamtos mokslus, istoriją, kultūrą, menus, ir pasižymėti kūrybiškumu. Kūrybingas mąstymas, naujos asociacijos ir gebėjimas į viską pažvelgti kitu aspektu taip pat reikalauja nemenko žinių pagrindo.

Apibendrinus galima teigti, kad visuose Lietuvos bei Europos švietimo dokumentuose yra akcentuojamas inovatyvus potencialo plėtotė, kuri apima įvairius gebėjimus. Tačiau dažniausiai yra akcentuojami kūrybiškumo ir verslumo gebėjimai.

I.3. STUDENTŲ INOVATYVUMO RAIŠKOS MODELIO PROJEKTAVIMO ASPEKTAI

Apibendrinus mokslinę literatūrą 8 paveiksle pateikiami indikatoriai, kurių pagalba galima įvertinti inovatyvumo raišką.



8 pav. Studentų inovatyvumo raiška (sudaryta autorės)

Polinkis generuoti naujas idėjas. Komisijos komunikate teigiama (Brukselis, 13.9.2006, KOM (2006) 502), kad žinių ekonomika pagrįsta žinių perkėlimu iš tų, kurie žinias generuoja tiems, kurie jas naudoja ir gali toliau praplėsti jų taikymo sritį. Reikia pagerinti žinių perkėlimą iš valstybinių mokslinių tyrimų institucijų trečiosioms šalims (įskaitant pramonės įmones ir pilietinės visuomenės organizacijas), o valstybės narės raginamos į tai atsižvelgti savo naujovių politikoje. Tai leistų atsirasti naujoms moksliniais tyrimais paremtoms rinkos galimybėms. Valstybinėms mokslinių tyrimų institucijoms, Europoje vykdančioms trečdalį visos mokslinių tyrimų veiklos ir technologijų plėtros, čia tenka ypač svarbus vaidmuo. Reikia toliau plėtoti ir geriau organizuoti visas žinių perkėlimo formas: pagal sutartį, bendrai ir bendradarbiaujant vykdomus mokslinius tyrimus, licencijavimą, publikavimą, mainus tarp profesionalių mokslo darbuotojų viešajame ir privačiame sektoriuose.

Rizikos tolerancija. Įgyvendinant originalias idėjas, visada tenka daugiau ar mažiau rizikuoti. Galimi neigiami įvairių pokyčių padariniai bene labiausiai ir skaitina žmones jų vengti (Almonaitienė J., 2006). Inovatoriškos organizacijos toleruoja riziką. Inovacijos reikalauja naujų dalykų mokymosi, eksperimentavimo, nežinomybės tyrinėjimo. Tokių organizacijų lyderiaiskatina riziką bei ją atlygina, nebaudžia, nežemina darbuotojų už klaidas. Klaidos yra vertinamos kaip „auksinės“ mokymosi galimybės (Janiūnaitė B., 2007).

Socialinio mobilumo tolerancija. „Socialinio mobilumo“ sąvoka paprastai apibūdina individų judėjimą iš vienos socialinės kategorijos (dažniausiai klasės) į kitą. Žmonių gerbūvis visuomenėje, jų ryšiai su kitais žmonėmis (šeimoms nariais, giminėmis, kolegomis, pažįstamais ir pan.), intersai, nuostatos, papročiai, priklauso nuo to, kokią vietą jie užima socialinėje erdvėje. Būtent šią, socialinės erdvės problemą analizavo E. Diurkheimas, P. Burdže. Tačiau pirmasis sociologas, įvedęs „socialinio mobilumo“ sąvoką į sociologiją, pradėjęs nagrinėti jo (socialinio mobilumo) problemą, yra rusų kilmės amerikietis Pitirimas Sorokinas. Būtent jis suformulavo ir charakterizavo pagrindines socialinės erdvės prigimtines idėjas (Luobienė I., Guščinskienė J., Palidauskaitė J., Vaitkienė R., 1997).

Tinkliškumo raiška. Įvairiapusio Europos universitetų bendradarbiavimo, mobilumo ir tinklų plėtojimas pastaraisiais dešimtmečiais sudarė palankias sąlygas dar didesnio masto internacionalizavimui. Dauguma universitetų jau turi darbo daugiašaliuose konsorciujuose patirties, daugelis dalyvauja jungtinėse mokymo ar bendrų mokslo laipsnių programose. Erasmus Mundus magistrantūros studijų programos parodė šių unikalių Europos iniciatyvų reikšmę pasaulyje. Besitęsiant globalizacijos procesams būtina užtikrinti, kad Europos aukštojo mokslo erdvės ir Europos mokslinių tyrimų erdvės dalyviai būtų atviri ir gebantys konkuruoti pasaulyje.

Nuostatos į mokymąsi. Išanalizavus literatūrą, galima teigti, kad motyvai sukuria bendrą nusiteikimą mokytis, o nuo tikslų priklauso, kokie bus konkretūs mokymosi veiksniai. Motyvai yra įvairūs savo gilumu, apibendrinimo lygiu: vieni kyla iš poreikių, kiti iš interesų, baimės, gyvenimo prestižo. Autoriai pabrėžia, kad motyvai kylantys iš poreikių, labai veiksmingi, nes poreikiai išreiškia būtinus, gyvybinius organizmo ir dvasinio gyvenimo ryšius su išorinėmis sąlygomis, kurios gali pašalinti trūkumus. Įvairių motyvų vertė nevienoda: vieni motyvai labiau skatina mokytis, kiti mažiau; vieni motyvai turi daugiau motyvacijos galių jaunesniajame mokykliniame amžiuje, kiti – vyresniajame. Ugdant stiprinamos visos motyvų rūšys, plėtojančios socialinį, dorovinį ir darbinį asmenybės aktyvumą. Analizuojant pedagoginėje literatūroje mokslininkų pateiktus mokymosi motyvacijos apibrėžimus, galima išskirti keletą požiūrių į motyvacijos sampratą, nes ši sąvoka gana abstrakti. Motyvaciją apibrėžti nėra lengva, kadangi šia sąvoka apibūdinama asmens vidinė savybė, kuri negali būti stebiniu. Tačiau mokymosi motyvai yra vienas

iš svarbiausių mokinio elgesį lemiančių veiksnių, paaiškinantis, kas jų elgesį gali pastiprinti, orientuoti į tikslą (Šiaučiukėnienė ir kt., 2006).

Motyvacinė orientacija, kaip veiklos motyvas – išorė. Išorinė motyvacija – tokia, kai veikti skatina laukiamas apdovanojimas, atlyginimas, bausmės baimė ir pan. Išorinės motyvavimo priemonės, dėl kurių žmogus jaučiasi kontroliuojamas, kūrybingumą veikia neigiamai. Tačiau tos, kurios skatina pasitikėjimą savimi ir įgalina geriau atlikti darbą, gali daryti jam teigiamą poveikį, ypač tuomet, kai žmogui būdinga stipri vidinė motyvacija.

Požūris į bendradarbiavimą. Bendravimo tikslas – gauti ir perduoti informaciją. Sugebėti bendrauti ir bendradarbiauti yra svarbi vadovo savybė. Bendrauti privalo ne tik vadovai, bet ir visi organizacijos nariai. Veiklos praktika rodo, kad nuo bendravimo veiksmingumo labai priklauso organizacijos veiklos rezultatai. Siekiant bendrauti ir bendradarbiauti reikia:

parodyti susidomėjimą partnerio mintimis, jausmais, juo pačiu; mokėti aktyviai klausytis; sugebėti įsijausti į kito asmens būseną; atsiprašyti už pertraukimą.

Bendravimas galėtų būti nuoširdus, jeigu mokėtume elgtis su kitais taip, kaip norėtume, kad jie elgtųsi su mumis. Tai visai įmanoma, kol nesusiduriame su abejingumu, priešinga nuomone, nesame kritikuojami, nepajuntame priešiško savo atžvilgiu. Tada, nepriklausomai nuo temperamento ir asmeninių savybių, mes vienaip ar kitaip sureaguojame: nutraukiame bendravimą, konfliktuojame, ieškome kompromiso, nusileidžiame ar garbingai ir diplomatiškai giname savo nuomonę. Visais atvejais nėra taip paprasta, kadangi gyvename tarp žmonių ir neišvengiamai esame priversti bendrauti ir bendradarbiauti. Tačiau tai turime daryti profesionaliai. Sėkmę lemia ne tik sukauptos žinios, kiek gebėjimas bendradarbiauti ir sutarti su kitais.

Motyvacinė orientacija, kaip veiklai motyvuoja iššūkis. Motyvacija – tai žmonių skatinimas veikti taip, kad jie ir įmonė pasiektų išsikeltus savo tikslus ir būtų patenkinti kiekvieno žmogaus poreikiai.

Motyvacijos samprata yra susijusi su klausimu, kas verčia žmones įtemptai ir gerai dirbti, būti atkakliems ir įveikti kliūtis, dirbti su entuziazmu. Viena iš vadybininko užduočių – padaryti taip, kad žmonės turėtų motyvacijos dirbti. Kita vertus, jei verslininkas ar vadybininkas nežinos, ko žmonės daugiau ar mažiau nori ir ko jie tikisi iš savo darbo, vargu ar jam pavyks susidoroti su šia užduotimi. Pagrindinis motyvacijos tikslas kyla iš šios sampratos apibrėžties ir yra tas, kad žmonės norėtų dirbti įtemptai ir gerai, veiksmingai ir rezultatyviai veikiami pirmiausia savo asmeninių siekių. Be to, pats aiškus tikslų apibrėžimas gali būti stiprus darbinės veiklos akstinas. Dėl to E. Loke pasiūlė tikslią motyvacijos teoriją. Tikslus galima apibrėžti kaip pageidaujamas individo ar organizacinės sistemos būsimas būklės. Tai teiginiai, kuriuose daugiau ar mažiau konkrečiai atsispindi kai kurie pageidaujami individo (grupės, organizacijos, bendrovės) rezultatai. Tikslai gali būti vertinami ir kaip suvokiami apribojimai, kurie taikomi esamo ir būsimo elgesio atžvilgiu ir

grindžiami praeities ir ateities poreikių, norų, siekių ir pan. analize. Taigi tikslai – ne tik pageidaujami būsimų pasiekimų orientyrai; jie taip pat numano atitinkamą elgseną ir išteklius, būtinus tikslams įgyvendinti.

Nuostatos į pokyčius.

Europos Vadovų Taryba ne kartą pripažino svarbų naujovių vaidmenį stiprinant Europos gebėjimą tinkamai spręsti globalizacijos keliamus uždavinius ir naudotis jos teikiamomis galimybėmis (Briuselis, 2008.3.28 KOM (2008)). Kaip teigiama dokumente „šiuolaikinėje ekonomikoje, kurioje pabrėžiama geresnio žinių panaudojimo ir *spartaus naujovių diegimo* teikiama papildoma nauda, būtina plėtoti visų gyventojų kūrybinius gebėjimus. Visų pirma reikia ugdyti įgūdžius ir gebėjimus, padedančius **į pokyčius** žvelgti kaip į galimybes ir įgyvendinti naujas idėjas, skatinančias naujoves ir aktyvų dalyvavimą daugiakultūroje ir žiniomis grįstoje visuomenėje“.

P. F. Drucker (1993) inovaciją apibrėžia daugiau kaip gebėjimą pasinaudoti pokyčių atveriamomis galimybėmis, siekiant ekonominės naudos, ir labiau akcentuoja vadybinį procesą negu galutinį rezultatą (Bendrasis programavimo dokumentas, 2007).

Europos parlamento ir Tarybos sprendimo dokumente (2009) teigiama, kad gebėjimų ir naujovių ryšys – dinamiškas: žmonių požiūris, jų įgūdžiai ir žinios padeda plėtoti naujoves, o naujovės savo ruožtu formuoja naujų įgūdžių poreikį imonės ar visuomenės lygiu. Šiame dokumente nėra tiksliai apibūdinama tie gebėjimai ir įgūdžiai, kurie užtikrintų sėkmingą naujovių plėtotę bet kokiomis aplinkybėmis. *Teigiama, kad požiūris į pokyčius gali būti ne mažiau svarbus nei oficiali kvalifikacija.*

Dalyvavimas tarpasmeniniuose komunikacijos kanaluose, tinkluose.

Kiti svarbūs inovacinio pajėgumo gebėjimai yra *tarpkultūriniai ir tarpasmeniniai gebėjimai* – jie padeda žmonėms veiksmingai ir konstruktyviai dalyvauti asmeninėje ir profesinėje veikloje – tai ypač aktualu šiuolaikinėje daugiakultūroje visuomenėje.

Pilietiniai gebėjimai, pagrįsti žiniomis apie socialines ir politines koncepcijas bei struktūras ir išsipareigojimu *dalyvauti aktyviai ir demokratiškai*, padeda žmonėms visapusiškai dalyvauti pilietiniame gyvenime.

Taip pat svarbūs tampa *kooperacijos kompetencijos*, kai dirbama, mokomasi drauge su kitais, įvairiais būdais keičiantis patirtimi ir įpročiais. Tai būtina sėkmingo mokymosi ir naujovių sąlyga.

Kapitalo ir išteklių valdymo gebėjimus atspindinčios nuostatos.

Ištekliai ir kapitalas šiandien šiuolaikinėje organizacijoje apibūdinami kaip žmogiškieji ištekliai ar kapitalas, kurių valdymas įtakos turi organizacijai palankios aplinkos sukūrimui. Tokioje aplinkoje visi nariai, dalyvaudami sprendžiant svarbiausias organizacijos problemas ir nuolat plėsdami savikontrolės ribas, galėtų pilnai išnaudoti savo galimybes, turimą potencialą ir atrasti tokius naujus

gebėjimus, kurie užtikrintų pačių darbuotojų ir visos organizacijos augimą bei išorinį pranašumą. Tai ir yra didžiausia pažanga organizacijos darbuotojų santykiuose, nes aplinka, kurioje dirba organizacijos nariai – visi be išimties, nuo aukščiausių vadovų iki eilinių vykdytojų – tai bendra motyvuojanti erdvė.

II. TYRIMO METODOLOGIJA IR METODAI

II.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodologija remiasi šia esmine teorija, požiūriu ir koncepcija:

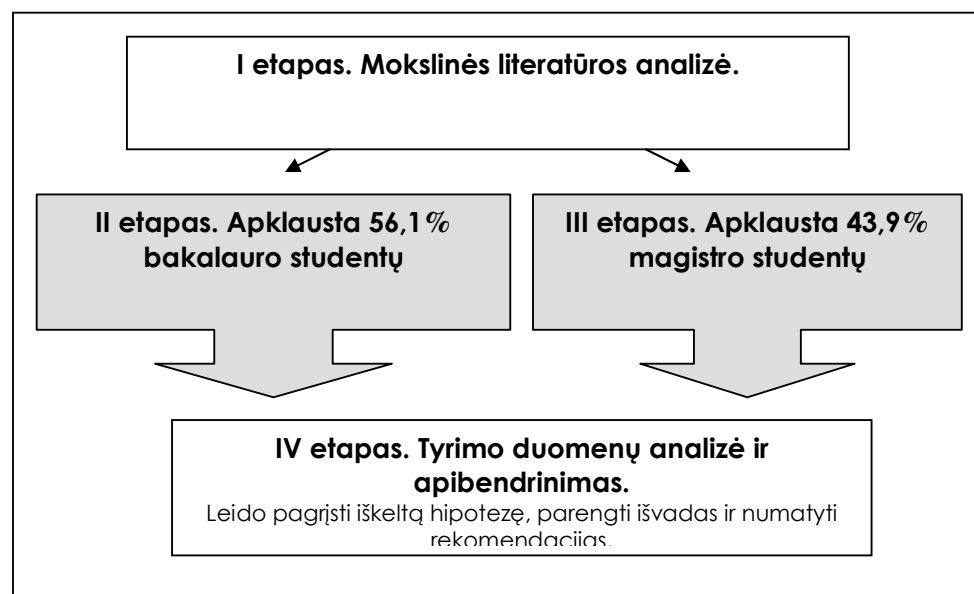
- *Šiuolaikinio požiūrio teorija*, t.y. postmodernios visuomenės iššūkiais, nes šiuolaikinė visuomenė išgyvena intensyvius ir įvairius technologinius, politinius bei socialinius pokyčius, kurie dažniausiai yra lydimi ir radikalių, ir dalinių, ir technologinių bei socialinių inovacijų (B. Janiūnaitė, 2007).
- *Remiamasi šiuolaikine inovacine koncepcija*, akcentuojančia kaip svarbiausią veiksnį inovaciniame procese žmogiškąjį potencialą ir jo kūrybiškumo skatinimą (B. Janiūnaitė, 2007).
- *Laikomasi požiūrio*, kad inovaciją reikia susieti su veiklos sąvoka. Galima teigti, kad veikla – tai specifinė žmonių aktyvaus požiūrio į tikrovę forma, pasižyminti veiksmų tikslingumu, kryptingumu ir nuostatomis į pokyčius. Todėl inovacinė veikla traktuotina kaip kryptingas inovacijų formavimas ir įgyvendinimas. Manoma, kad svarbiausias kiekvienos veiklos, taip pat ir inovacinės, subjektas yra žmogus (Drucker, 2001).

II.2. Tyrimo metodika

Anketinė apklausa, kuri leido įvertinti studentų inovatyvumo raišką.

Statistinė duomenų analizė leido apdoroti ir apibendrinti tyrimo rezultatus.

Tyrimo dizainas. Tyrimas vyko penkiais pagrindiniais etapais (tyrimo schematinis vaizdas pateikiamas devintame paveiksle):



9 pav. Tyrimo eigos schema

Anketa sudaryta remiantis teorinėje dalyje išnagrinėtais aspektais bei naudojantis B. Janiūnaitės (2007) metais atliktu tyrimu bei sudaryta anketa, skirta įvertinti pedagogų inovacinę kultūrą. Šiaulių universiteto socialinius mokslus studijuojantiems studentams (bakalaurams ir magistrams) skirtą anketą sudaro 14 diagnostinių blokų (88 klausimai (žr. 1 priedą)). Siekiant įvertinti parengtų anketų kokybę buvo atliktas *žvalgomasis tyrimas*. Pasak A. Valackienės (2004), žvalgomasis tyrimas apima nedideles tyrimo grupes ir yra naudojamas pradiniame nuodugnių tyrimų etape. Žvalgomojo tyrimo metu buvo išdalintos atsitiktiniu būdu penkios anketos. Remiantis užpildytų anketų rezultatais buvo atlikti keli pakeitimai, kurie leido respondentams aiškiau suvokti anketos pildymą. Anketą sudaro:

1. *Ižanginė dalis*, kurioje kreipiamasi į respondentą su tikslu dalyvauti tyrime, paaiškinamas šio tyrimo tikslas, pateikiama anketos pildymo instrukcija.
2. *Antrojoje dalyje* klausimai skirti įvertinti sociodemografinius duomenis.
3. *Pagrindinė dalis* – studentams skirta anketa siekta įvertinti studentų inovatyvumo raišką.

Visi anketos klausimai yra svarbūs atliekamam tyrimui, nes padės suformuluoti galutines darbo išvadas, kurios galėtų būti naudingos organizacijai, kurioje buvo atliktas tyrimas.

Prie anketos atsakymų teiginių pateikiama kelių pakopų vertinimo skalė, kurioje išreikštas palinkimas į nepritariamą ir pritarimą bei galimybė išreikšti neutralią nuostatą (pvz., „Tikrai taip-Taip-Nežinau, Ne-Tikrai ne“ ir pan.).

Anketą sudaro šios *klausimų rūšys*:

- *Uždari dichotominiai klausimai* – tai klausimai, kuriuose iš dviejų atsakymų prašoma pasirinkti tik vieną, o atsakymų kategorijos aiškiai numatomos.
- *Uždari multichotominiai* – tai klausimai, kuriuose atsakymus reikia parinkti daugiau negu iš dviejų variantų;

Atsakymai skirstomi į šias rūšis:

- *Dvivariančiai atsakymai* – kai pasirenkamas vienas iš dviejų pasiūlytų uždaru atsakymų;
- *Daugiavariantiniai atsakymai* – kai pasirenkamas vienas ar keli, geriausiai atspindintys respondento nuomonę, atsakymai;

Kaip nurodo K. Kardelis (2002), anketinės apklausos metodas yra plačiai paplitęs. Viena vertus, tai gali rodyti metodo patikimumą, o antra vertus, - jo populiarumą dėl tariamo paprastumo, manant, jog nėra nieko lengvesnio, kaip atlikti apklausą. Tačiau tokia pažiūra į šį metodą ir masinis jo taikymas gali sumenkinti jo reikšmę moksliniuose tyrimuose. Manoma, kad tinkamai anketai būdingos tokios pat geros savybės, kaip ir geram įstatymui. Ji yra aiški, nedviprasmiška, patikima. Kartu ji turi skatinti respondento norą bendradarbiauti, kuo teisingiau atsakinėti.

Anketai sudaryti ir apskritai tyrimui rengti remtasi K. Kardelio (2002) keliamais reikalavimais bei rekomendacijomis, į kurias tyrėjui privalu atsižvelgti. Anketavimas dažnai naudojamas žmonių poreikiams ir nuomonei įvertinti, nes naudojant kitus apklausos atlikimo būdus, neišvengiama apklausą atliekančio asmens poveikio respondentui, kuris gali iškreipti tyrimo rezultatus.

Taigi anketinės apklausos metodas baigiamajam magistro darbui buvo pasirinktas numačius, jog jis bus patogias apklausti vaiko teisių apsaugos skyrių specialistus ir tiks tyrimo uždaviniams pasiekti.

Tyrimo etika. Anketinė apklausa vykdyta nepažeidžiant respondentų teisių ir laikantis etikos principų, nes:

- respondentai dalyvauti tyrime sutiko savanoriškai (nepažeistos nei vieno teisės į laisvanoriškumą);
- buvo garantuojamas konfidencialumas (jie buvo informuojami, kad dalyvavimas tyrime ir teikiama informacija nebus panaudojama prieš juos ateityje);
- tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo turiniu ir tikslu;
- buvo informuoti apie domenų rinkimo metodus (anketos naudojimą, bei koku būdu bus pateikti bendrieji tyrimo duomenys);
- buvo laikomasi teisingumo, teisės į privatumą, konfidencialumo užtikrinimo, geranoriškumo, teisės gauti tikslią informaciją principu.

II.3. Tyrimo imtis ir eiga

Tyrimas buvo atliktas 2009 metų spalio - lapkričio mėnesiais. Anketos buvo platinamos Šiaulių universitete socialinius mokslu studijuojančių (bakalauro ir magistro) studentų tarpe taikant apklausos raštu metodą:

- Socialinių mokslų fakultetas,
- Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas,
- Edukologijos fakultetas.

Apklausiai raštu atlikti buvo parengta anketa, kurią sudarė 14 diagnostinių (konstrukto) kintamųjų bloką, kuriuose pateikti 86 teiginiai.

Tyrimo metu buvo išdalinta 350 anketų, tinkamai užpildytos buvo 314 anketos. Apklausa reprezentuoja Šiaulių universiteto bakalauro ir magistro studijų studentus.

Tyrimo duomenų administravimas.

Anketoje esantys teiginiai buvo koduojami naudojantis standartizuotomis kodavimo instrukcijomis ir sudaroma kompiuterinė testavimo duomenų matrica. Duomenų kodavimo ir

perkėlimo procedūrų patikimumui įvertinti pakartotinai koduota ir suvesta 5% atsitiktinai atrinktų testo lapų. Kodavimo klaidų skaičius neviršijo 0,3%.

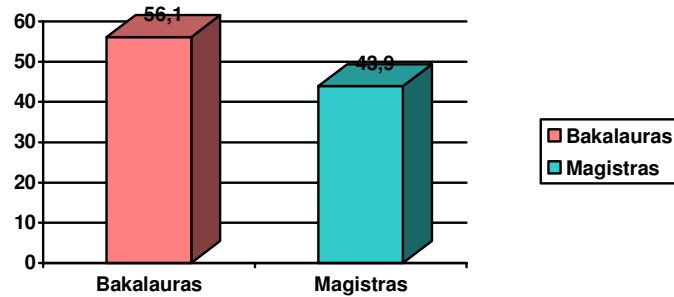
Skaičiavimai atlikti naudojantis specializuota statistine kompiuterine programos paketu SPSS, lentelės ir grafikai sukurti bendraisiais redaktoriais. Atlikta dažnių analizė. Rezultatų analizei buvo panaudoti suminių (kaupiamųjų) procentų grafikai. Suminiai procentai sukaupia kintamųjų reikšmių procentines išraiškas nuo 0 iki 100%. Staigus grafiko kilimas rodo žymų procentinį padidėjimą pereinant prie gretimos kintamojo reikšmės.

Iš pirminės duomenų bazės sudarytos atsakymų į kiekvieną anketos klausimą pasiskirstymų lentelės. Kiekvienam anketos klausimui pateikiamas atsakymų variantų skaičius ir jų pasiskirstymas procentais. Klausimams, į kuriuos atsakant buvo galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą, pasiskirstymo procentas apskaičiuotas kiekvienam atsakymo variantui. Atviro tipo klausimai bei laisvojo interviu metodo metu gauti duomenys buvo kategorizuojami pagal kokybiniam tyrimui keliamus reikalavimus (Žydžiūnaitė ir kt., 2008).

III. STUDENTŲ INOVATYVUMO RAIŠKOS MODELIO VERTINIMO TYRIMAS

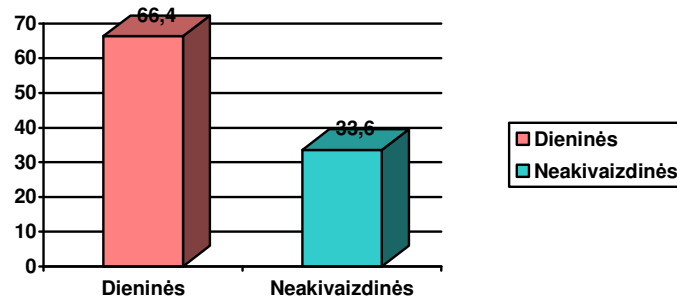
III.1. Tiriamųjų sociodemografinės charakteristikos

Vykdytame tyrime dalyvavo 314 respondentų. Apklausoje dalyvavusių studentų pasiskirstymas pagal studijų pakopą pateikta 10 paveiksle.



10 pav. Studentų pasiskirstymas pagal studijų pakopą (proc.)

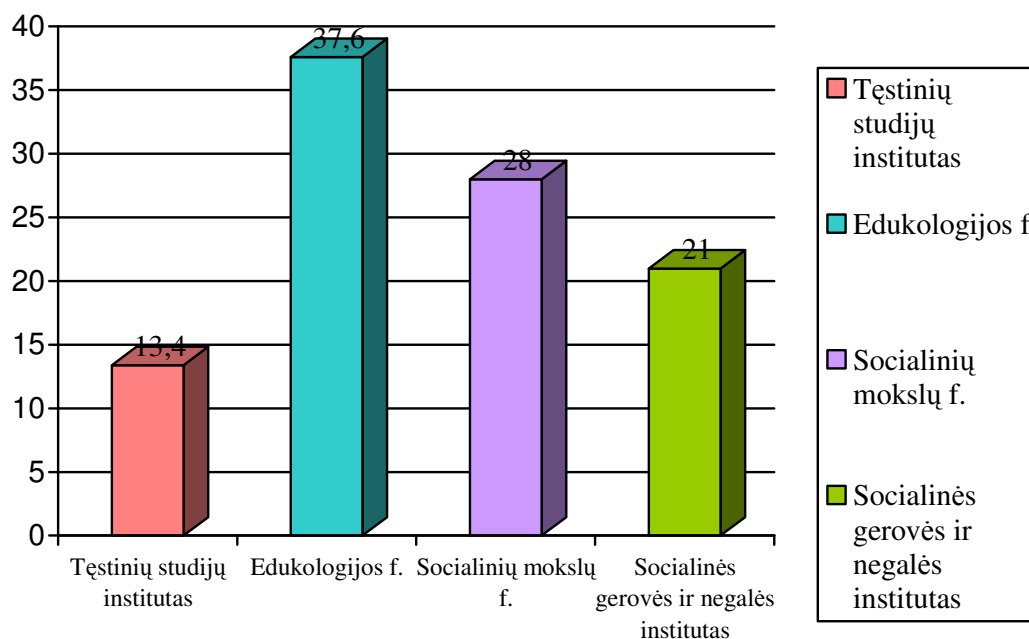
11 pav. duomenys rodo, kaip studentai pasiskirstė pagal studijų formą.



11 pav. Studentų pasiskirstymas pagal studijų formą (proc.)

Dauguma apklaustųjų studentų studijuoja nuolatinėse studijose 66,4 % ir iššėtinėse 33,6 %.

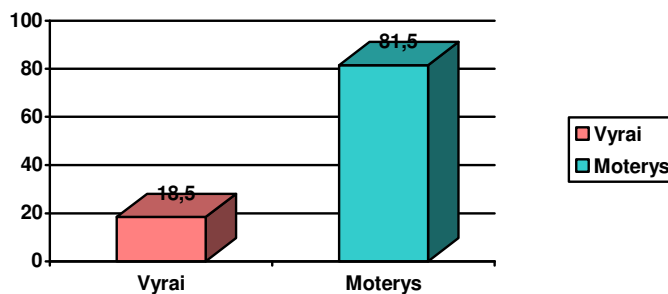
12 pav. Matyti, kaip studentai pasiskirstė tarp fakultetų pagal studijuojamas specialybes.



12 pav. Studentų pasiskirstymas pagal fakultetus (proc.)

Kaip matyti, daugiausiai tyrime dalyvavo edukologijos fakulteto studentų 37,6 %, kurių dauguma studijuoja edukologiją (N=118), socialinių mokslų fakulteto apklausta 28 % studentų, iš jų (N=88) studijuoja vadybą. Socialinės gerovės ir negalės institute apklaustas 21 % respondentų, iš jų studijuojančių socialinę pedagogiką (N=42), sveikatos edukologiją (N=66). Mažiausiai tyrime dalyvavo tęstinių studijų instituto studentų – 13,4 %, (N=42) studijuoja švietimo vadybą.

Apklausoje dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 13 paveiksle.



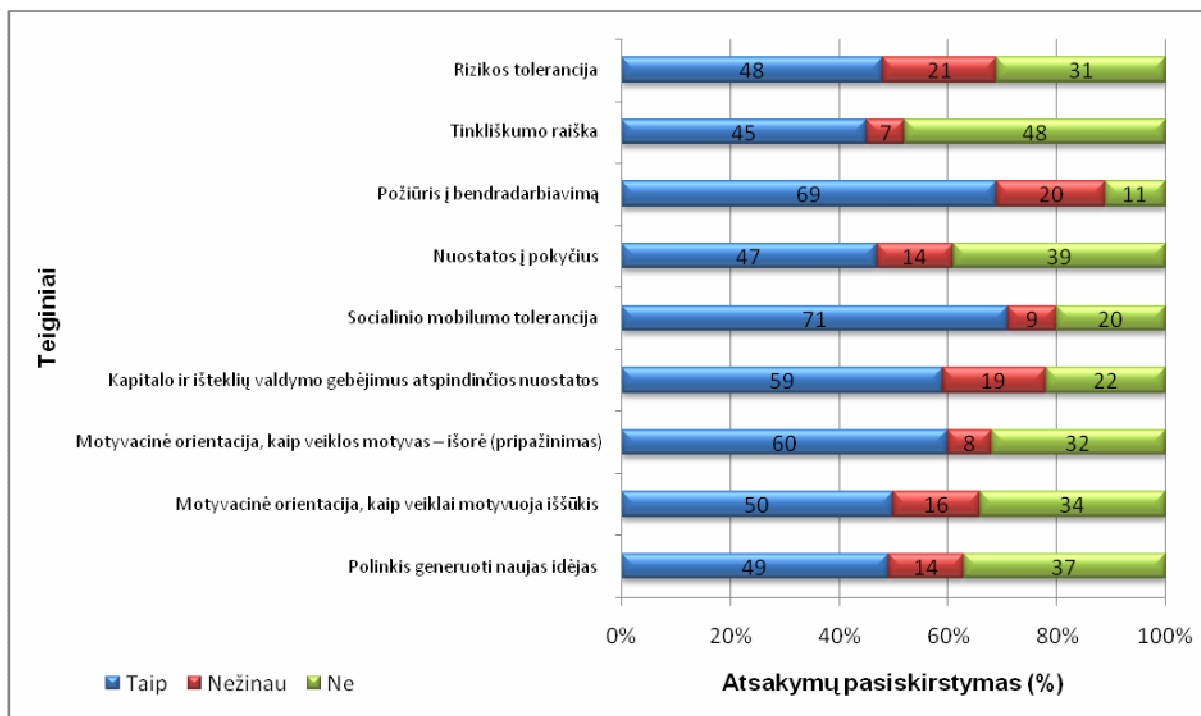
13 pav. Studentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Iš trylikto paveikslo matyti, kad dauguma apklaustųjų – moterys, netgi 81,5 % (N=256) ir vyrų tik 18,5 % (N=58).

Apibendrinus galima teigti, kad atliktame tyrime didžiausią dalį 81,5 % užima moterys, tarp kurių dauguma studijuojančių edukologijos fakultete 37,6 % (edukologijos specialybę N=118) bakalauro studijose 56,1 %, pagal pasirinktas specialybes. Iš apklaustųjų dauguma studijuoja nuolatinės (dieninės) studijas – 66,4 %.

III.2. Tyrimo rezultatų analizė

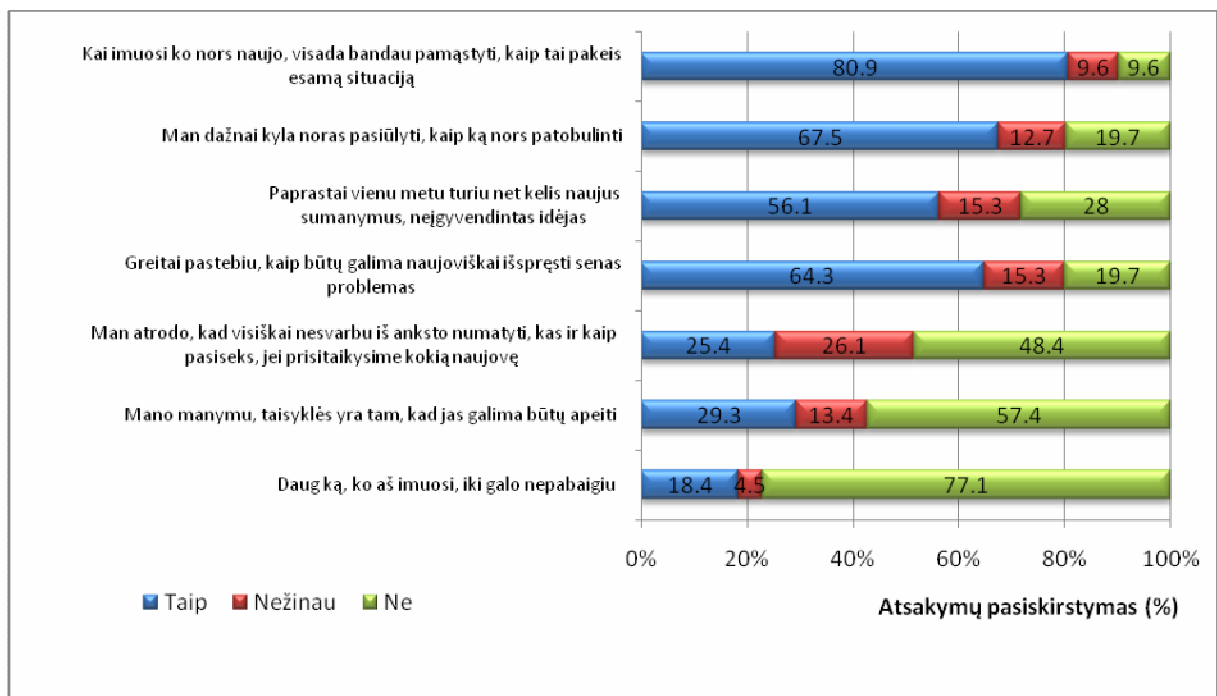
Šiame tyrime buvo svarbu nustatyti, kokie indikatoriai labiausiai reiškiasi vertinant studentų inovatyvumo raišką (žr. 14 pav.).



14 pav. Tiriamųjų atsakymų pasiskirstymas pagal blokus

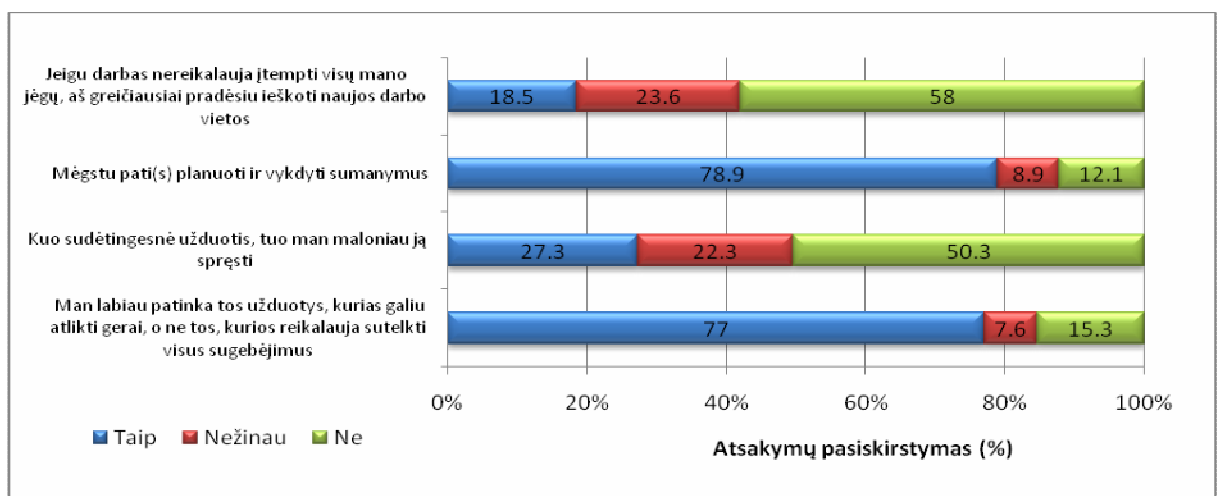
Iš keturiolikto paveikslo matyti, kad apklausoje dalyvavę respondentai socialinio mobilumo toleranciją vertino gana palankiai: netgi 71 % apklausos dalyvių pasisakė už socialinį mobilumą. Taip pat požiūrio į bendradarbiavimą respondentų nuomonių pasiskirstymas buvo panašus, kaip ir socialinio mobilumo, teigiamai pasisakė 69 %, 30 % neutralių ir tik 11% neigiamų atsakymų į visus teiginius. Taip pat išryškėjo, kad dauguma respondentų gana nepalankiai vertina nuostatas į pokyčius (39 %).

Polinkio generuoti naujas idėjas kriterijaus tyrimo rezultatai vaizduojami 15 paveiksle. Sumuojant bakalauro ir magistro studijas studijuojančių respondentų atsakymų rezultatus, matyti, kad apklausti studentai nepasižymi polinkiu generuoti naujas idėjas (žr. 15 pav.).



15 pav. Polinkis generuoti naujas idėjas

Didžiausio respondentų nepritarimo susilaukė šį kriterijų atskleidžiantys teiginiai „Daug ką, ko aš imuosi, iki galo nepabaigiu“, „Mano manymu, taisyklės yra tam, kad jas galima būtų apeiti“. Tačiau respondantai ryškiai pritarė ir keliems teiginiams, rodantiems priešingą elgesio tendenciją: „Kai imuosi ko nors naujo, visada bandau pamąstyti, kaip tai pakeis esamą situaciją“, „Man dažnai kyla noras pasiūlyti, kaip ką nors patobulinti“. Pasitaikė ir neutralių vertinimų (26,1 %): „Man atrodo, kad visiškai nesvarbu iš anksto numatyti, kas ir kaip pasiseks, jei prisitaikysime kokią naujovę“. Labiausiai polinkiu generuoti naujas idėjas pasižymi magistrą studijuojantys respondantai (64,5 %), ir tik 35,5 % - bakalauro studijas.

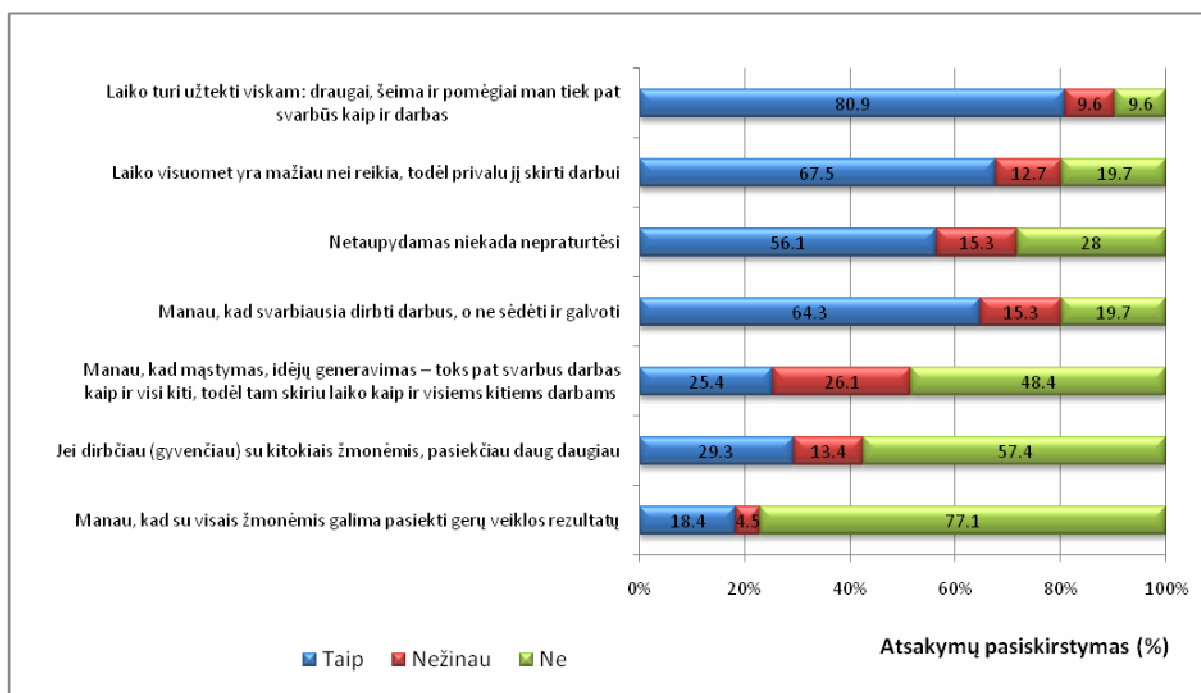


16 pav. Motyvacinė orientacija, kaip veiklai motyvuoja iššūkis

Ne mažiau svarbus indikatorius, vertinant studentų inovatyvumo raišką yra motyvacinė orientacija, kaip veiklai motyvuoja iššūkis. Motyvacinės orientacijos kriterijaus tyrimo rezultatai vaizduojami 16 pav. Sumuojant visų respondentų atsakymų rezultatus, matyti, kad apklausos imties respondentų motyvacija, kai veiklai motyvuoja iššūkis, nėra labai ryški. Ją rodantiems teiginiams iš viso teigiamai pasisakė 50 %, neutraliai 16 % ir neigiamai 34 % dalyvavusių respondentų. Iš 16 pav. matyti, kad 78,9 % apklaustųjų mėgsta patys planuoti ir vykdyti sumanymus, 77 % - patinka tos užduotys, kurias gali atlikti gerai, o ne tos, kurios reikalauja sutelkti visus sugebėjimus. Menkai buvo pritarta teiginiams: „*Greičiausiai pradėtų ieškoti naujos darbo vietos, jeigu darbas nereikalautų įtempti visų jo jėgų*“, „*Kuo sudėtingesnė užduotis, tuo man maloniau ją spręsti*“. Galima teigti, kad daugiau nei pusei respondentų iššūkis nėra svarbus veiklos motyvas.

Motyvacinė orientacija, kai veiklos motyvas – išorė (pripažinimas) (žr. 14 pav.), matyti, kad apklaustųjų respondentų motyvacija taip pat yra gana ryški. Pritarė ją rodantiems teiginiams 60 %, nepritarė 32 % ir 8 % vertino neutraliai.

Labiausiai polinkiu generuoti naujas idėjas pasižymi magistrą studijuojantys respondentai (64,5 %), ir tik 35,5 % - bakalauro studijas.

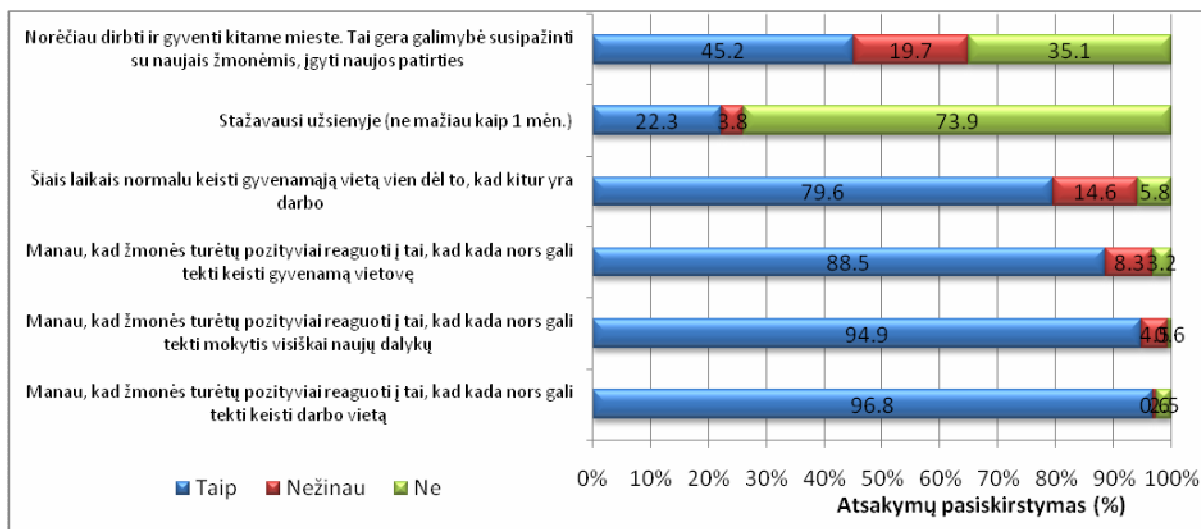


17 pav. Kapitalo ir išteklių valdymo gebėjimus atspindinčios nuostatos (proc.)

Studentų inovatyvumo raiškos projektavimo modelyje (8 pav.) buvo pateiktas kapitalo ir išteklių valdymo gebėjimus atspindinčios nuostatos – indikatorius. Pažymima, jog ištekliai ir

kapitalas šiandien šiuolaikinėje organizacijoje apibūdinami kaip žmogiškieji ištekliai ar kapitalas, kurių valdymas įtakos turi organizacijai palankios aplinkos sukūrimui. Tokioje aplinkoje visi nariai, dalyvaudami sprendžiant svarbiausias organizacijos problemas ir nuolat plėsdami savikontrolės ribas, galėtų pilnai išnaudoti savo galimybes, turimą potencialą ir atrasti tokius naujus gebėjimus, kurie užtikrintų pačių darbuotojų ir visos organizacijos augimą bei išorinį pranašumą. Tai ir yra didžiausia pažanga organizacijos darbuotojų santykiuose, nes aplinka, kurioje dirba organizacijos nariai – visi be išimties, nuo aukščiausių vadovų iki eilinių vykdytojų – tai bendra motyvuojanti erdvė.

Iš 17 pav. pastebimas požiūris į finansų kapitalo valdymą atspindinčios nuostatos. Teigiamai pritarė 80,9 % respondentų teiginiui: „Laiko turi užtekti viskam: draugai, šeima ir pomėgiai man tiek pat svarbūs kaip ir darbas“, 64,3 % pasisakė, kad: „Manau, kad svarbiausia dirbti darbus, o ne sėdėti ir galvoti“. Netgi 77,1 % apklaustųjų nemano, kad su visais žmonėmis galima pasiekti gerų veiklos rezultatų. Taip pat 57,4 % nesutinka, jog jei dirbtų (gyventų) su kitais žmonėmis, pasiektų daug daugiau.

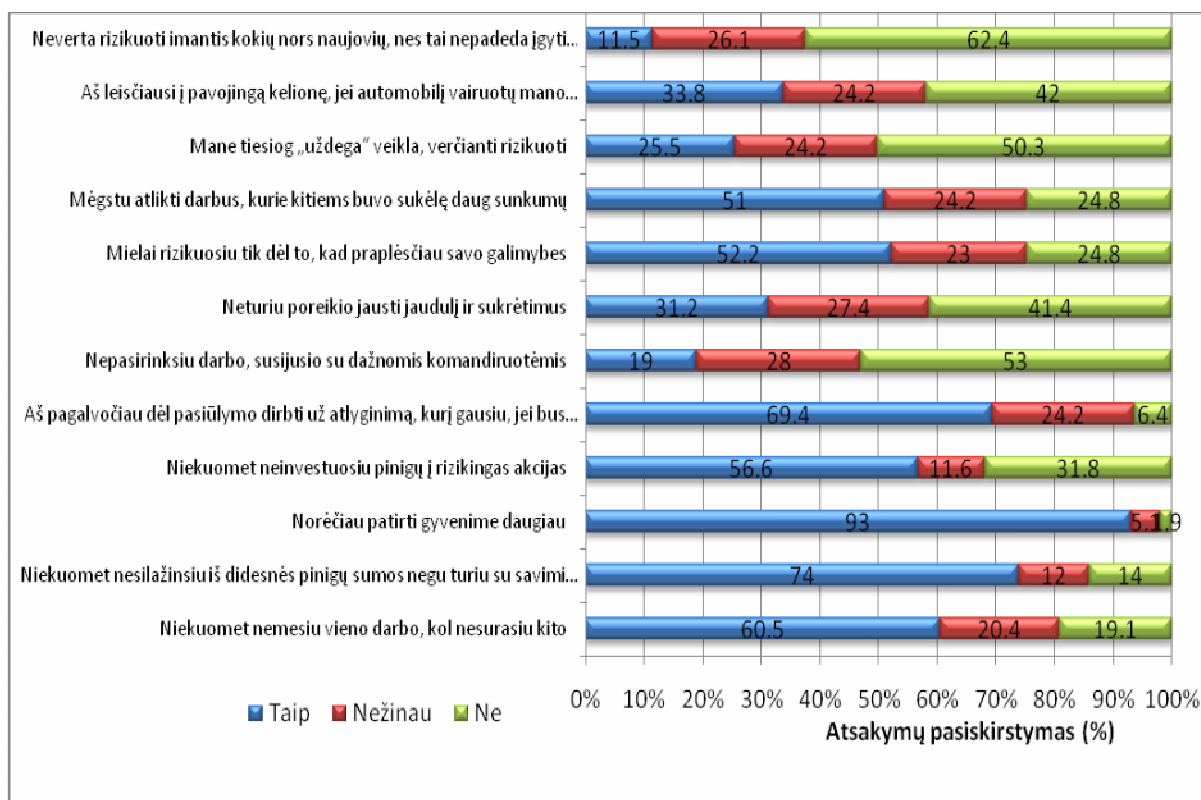


18 pav. Socialinio mobilumo tolerancija (proc.)

Socialinio mobilumo toleranciją apklausoje dalyvavę respondentai vertino gana palankiai: 71 % apklausos dalyvių pasisakė už socialinį mobilumą. Teigiamai vertinami teiginiai: „Manau, kad žmonės turėtų pozityviai reaguoti į tai, kad kada nors gali tekti keisti darbo vietą“, „Manau, kad žmonės turėtų pozityviai reaguoti į tai, kad kada nors gali tekti mokytis visiškai naujų dalykų“, „Manau, kad žmonės turėtų pozityviai reaguoti į tai, kad kada nors gali tekti keisti gyvenamąją vietą“, „Šiais laikais normalu keisti gyvenamąją vietą vien dėl to, kad kitur yra darbo“. Iš 18 pav. matyti, kad dauguma neigiamai respondentų pasisakė į teiginį: „Stażavausi užsienyje (ne

mažiau kaip 1 mėn.)“. Išanalizavus duomenis, paaiškėjo, kad studentų socialinio mobilumo tolerancija turi panašių tendencijų kaip ir rizikos tolerancija ta prasme, kad didžioji respondentų dalis teigiamai vertina mobilumą tik nuostatų lygmeniu.

Apibendrintai galima teigti, kad tirtieji studentai demonstruoja teigiamą požiūrį į socialinį mobilumą. Žinoma, tai priklauso ir nuo realių mobilumo galimybių, pavyzdžiui ar aukštosios mokyklos dalyvauja mobilumo projektuose, ir pan.

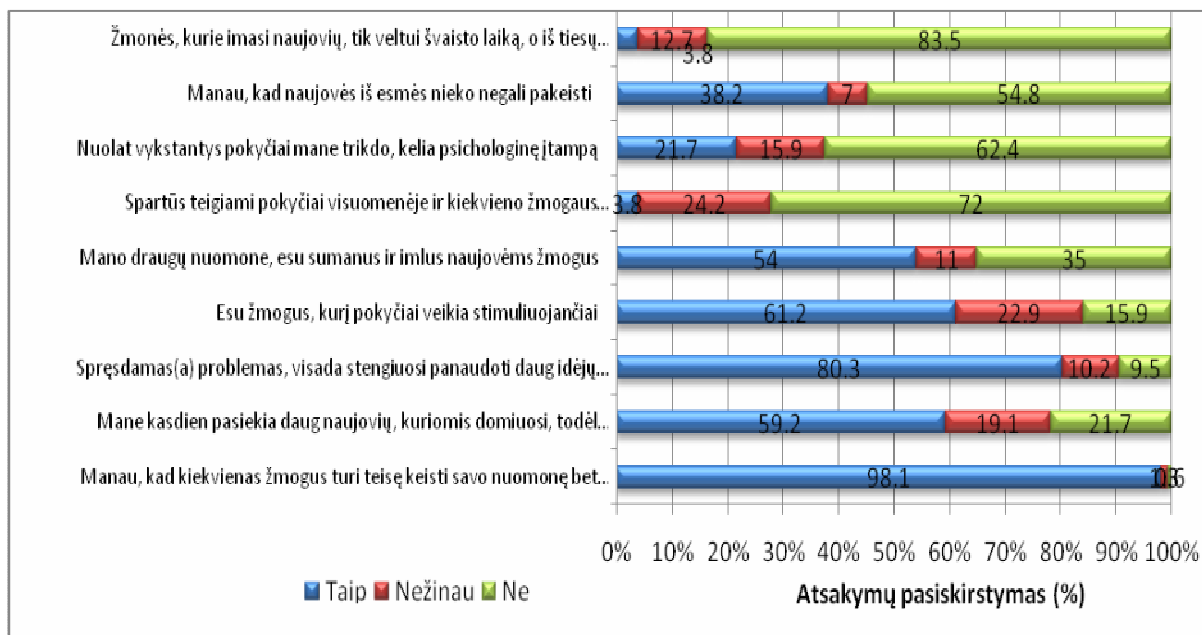


19 pav. Rizikos tolerancija (proc.)

Analizuojant respondentų atsakymus į klausimyno bloką, kuriame atsiskleidžia respondentų nuostatos į rizikos toleranciją. Duomenų analizė parodė, kad respondentai dažniausiai pasirenkateiginius: „*Norėčiau patirti gyvenime daugiau*“, „*Aš pagalvočiau dėl pasiūlymo dirbti už atlyginimą, kurį gausiu, jei bus gauta pelno*“, „*Niekuomet nemesiu vieno darbo, kol nerasiu kito*“, o tai leidžia spręsti apie žemą rizikos toleranciją.

Vis dėlto teiginį: „*Nepasirinksiu darbo, susijusio su dažnomis komandiruotėmis*“, pasirinko mažiausiai respondentų 19 %, taip pat 11,5 % teigia, kad: „*Neverta rizikuoti imantis kokių nors naujovių, nes tai nepadaeda įgyti naujos patirties*“, tai reiškia, kad studentai suvokia ir pripažįsta, kad rizikavimas padeda įgyti naujos patirties, tačiau daugelis jos semtis linkę kitokiais būdais, vengiant rizikos.

Apibendrintai galima pagrįstai teigti, kad didžioji dalis studentų į riziką, susijusią su naujovėmis, ekstremalių sprendimų priėmimu, žvelgia ganėtinai neigiamai, t.y. jie nepasižymi aukštu rizikos toleravimo laipsniu.



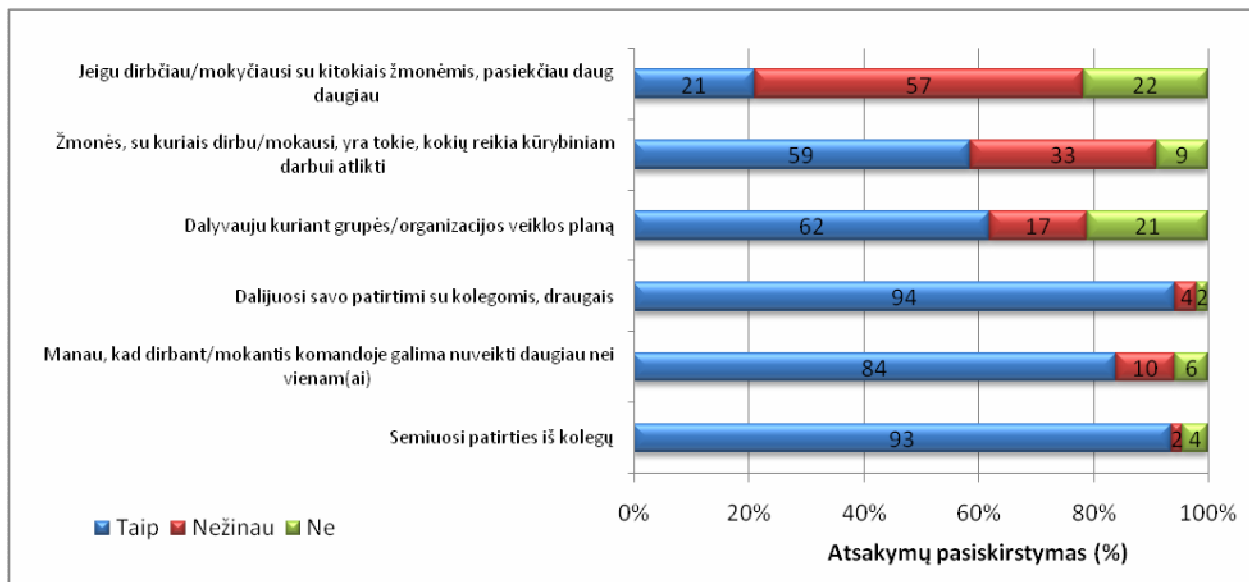
20 pav. Nuostatos į pokyčius (proc.)

Analizuojant požiūrio į pokyčius charakteristikos raiškos tendencijas matyti, kad dauguma respondentų teigiamai pasisakė (98,1 %), jog mano, kad kiekvienas žmogus turi teisę keisti savo nuomonę bet kuriuo klausimu, jei sužino naujų argumentų ar faktų. Taip pat 80,3 % teigia, kad sprenddami problemas visada stengiasi panaudoti kuo daugiau idėjų ir požiūrių. Nemaža dalis respondentų (72 %) neigiamai nusiteikę į nuostatą, jog spartūs teigiami pokyčiai visuomenėje ir kiekvieno žmogaus gyvenime yra neįmanomi. Toks pasirinkimas leidžia teigti, kad pusė respondentų mano, jog pokyčiai turėtų vykti lėtai, apgalvotai, o spartūs gali turėti tik neigiamą poveikį. Įsitikinimų egzistavimo tikrumą patvirtina ir teiginio „*Nuolat vykstantys pokyčiai mane trikdo, kelia psichologinę įtampą*“ pasirinkimas.

Analizuojant studentų bendradarbiavimo tendencijas, išryškėjo studentų daugumo palankios nuostatos bendradarbiavimo atžvilgiu (žr. 21 pav.). Didžioji dauguma semiasi patirties iš kitų studentų, mano kad dirbant komandojegalima nuveikti daugiau nei vienam. Taip pat, netgi 94 % studentų linkę dalytis savo patirtimi su kolegomis. Mažiau apklaustųjų respondentų nėra visiškai patenkinti žmonėmis, su kuriais dirba, ir nemano, kad jie yra tokie, kokių reikia kūrybiniam darbui atlikti. Viso neutraliai 57 % studentų vertino, jeigu dirbtu/mokytusi su kitais žmonėmis, pasiektų daug daugiau. Jie neišnaudoja bendradarbiavimo teikiamų galimybių kuriant organizacijos

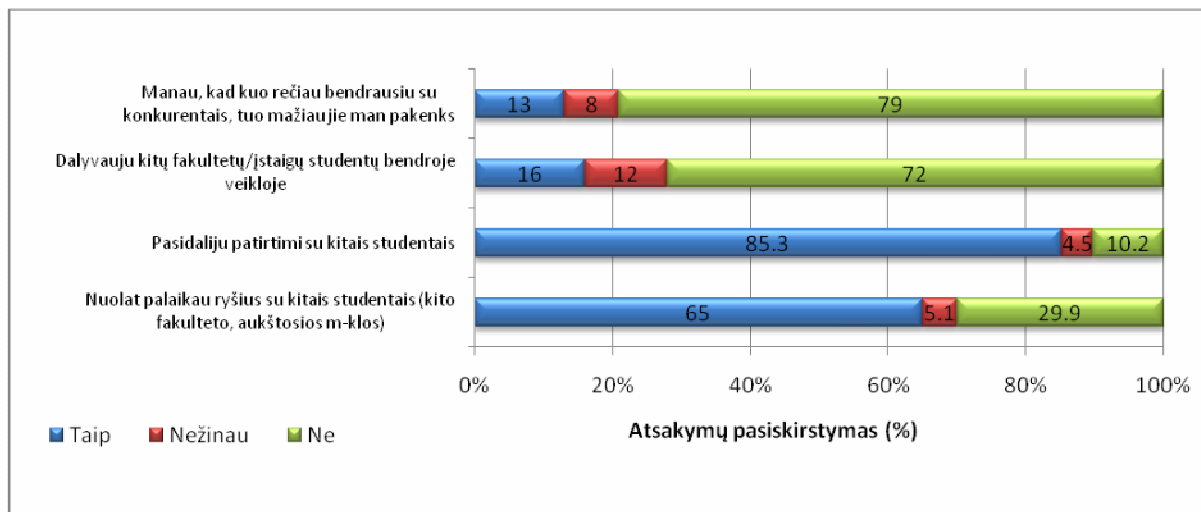
strategiją, viziją, misiją. Žinoma, gali būti, kad ir pačios aukštosios mokyklos nesudaro sąlygų studentams dalyvauti organizacijos strategijos rengimo procesuose.

Apibendrintai galima teigti, kad bendradarbiavimas yra norma, iš esmės būdinga pasirinktos imties respondentams, tačiau dažnai pasireiškianti vienpuse nauda.



21 pav. Požiūris į bendradarbiavimą (proc.)

Vertinant studentų tinkliškumo raišką (žr. 22 pav.), išryškėjo, kad, 85,3 % tirtųjų respondentų pasidalija patirtimi su kitais studentais. Taip pat 65 % studentų nuolat palaiko ryšius su kitais studentais (kito fakulteto, aukštosios m-klos). Todėl galima teigti, kad studentai savo įstaigoje bendrai veiklai buriasi retai, o mieliau bendradarbiauja už aukštosios mokyklos ribų.



22 pav. Tinkliškumo raiška (proc.)

Apibendrintai galima teigti, kad studentai turi nuostatą palaikyti ryšius už aukštosios mokyklos ribų, tam tikra prasme mažiau su savo aukštosios mokyklos kolegomis, o labiau akcentuojant bendradarbiavimą, tinkliavimąsi su išore.

Apskritai apibendrinant studentų inovatyvumo raiškos modelio vertinimo tyrimo rezultatus, galima teigti, kad vyrauja adaptyvus, o ne novatoriškas elgesys, respondentai pasižymi žema rizikos tolerancija, iš dalies pasireiškia bendradarbiavimo, tinkliškumo kriterijai, esminis veiklos motyvas – vidinis (iššūkis, malonumas); stipriai tarp respondentų pasireiškia socialinio mobilumo tolerancija; iš esmės studentai pasižymi teigiamomis nuostatomis į pokyčius, inovacijas ir pan.

IŠVADOS

Teorinės literatūros analizė leidžia teigti, kad:

- Norint nuodugniau apibrėžti inovaciją, reikia ją susieti su veiklos sąvoka. Galima teigti, kad veikla – tai specifinė žmonių aktyvaus požiūrio į tikrovę forma, pasižyminti veiksų tikslingumu, kryptingumu ir nuostatomis į pokyčius. Todėl inovacinė veikla traktuotina kaip kryptingas inovacijų formavimas ir įgyvendinimas. Manoma, kad svarbiausias kiekvienos veiklos, taip pat ir inovacinės, subjektas yra žmogus.
- Išanalizavus individo kūrybiškumo, antrepreneriškumo, novatoriškumo santykį, išryškėjo, kad visiems segmentams yra bendrų savybių (rizikos tolerancija, pozityvi nuostata nuolatiniam mokymuisi, atvirumas pokyčiams ir inovacijoms, asmeninės vizijos turėjimas). Išskirtos savybės ir kriterijai gali būti priskiriami tam tikroms individo vertybėms, nuostatomis, požiūriams, normoms, taisyklėms (B. Janiūnaitė, 2007).
- Lietuva pasiruošusi kurti inovacijas, t.y. tapti kūrybiška visuomene (Ramonaitė A., (2007); Kirvelis D., (2008); Mažeikis G., (2009); (Vaicekauskienė V., 2009); (Grakauskaitė-Karkockienė D., 2003), žinoma prieš tai iš esmės pakeičiant švietimo – mokyklinio ir aukštojo – sistemą. Nuo pat vaikystės žmonių kūrybiškumas, kad būtų ne slopinamas, bet skatinamas. Tas pats galioja ir aukštojo mokslo sistemai, ji turėtų būti orientuota ne į žinių perdavimą, ne į tam tikros srities specialistų rengimą, bet į aukšto lygio plataus profilio kūrybinių idėjų generatorių ugdymą. Švietimas – pagrindinė sąlyga. Švietimo sistema nuo ankstyvojo amžiaus turi ugdyti talentus ir kūrybiškumą.
- Visuose Lietuvos bei Europos švietimo dokumentuose yra akcentuojamas inovatyvaus potencialo plėtotė, kuri apima įvairius gebėjimus. Tačiau dažniausiai yra akcentuojami kūrybiškumo ir verslumo gebėjimai.

Atlikus studentų inovatyvumo raiškos modelio vertinimo tyrimą, galima teigti, kad:

- atliktame tyrime didžiausią dalį 81,5 % užima moterys, tarp kurių dauguma studijuojančių edukologijos fakultete 37,6 % (edukologijos specialybę N=118) bakalauro studijose 56,1 %, pagal pasirinktas specialybes. Iš apklaustųjų dauguma studijuoja nuolatinės (dieninės) studijas – 66,4 %.
- tirtieji studentai demonstruoja teigiamą požiūrį į socialinį mobilumą. Žinoma, tai priklauso ir nuo realių mobilumo galimybių, pavyzdžiui ar aukštosios mokyklos dalyvauja mobilumo projektuose, ir pan.
- didžioji dalis studentų į riziką, susijusią su naujovėmis, ekstremalių sprendimų priėmimu, žvelgia ganėtinais neigiamais, t.y. jie nepasižymi aukštu rizikos toleravimo laipsniu.

- bendradarbiavimas yra norma, iš esmės būdinga pasirinktos imties respondentams, tačiau dažnai pasireiškianti vienpuse nauda.
- studentai turi nuostatą palaikyti ryšius už aukštosios mokyklos ribų, tam tikra prasme mažiau su savo aukštosios mokyklos kolegomis, o labiau akcentuojant bendradarbiavimą, tinkliavimąsi su išore.
- apskritai apibendrinant studentų inovatyvumo raiškos modelio vertinimo tyrimo rezultatus, galima teigti, kad vyrauja adaptyvus, o ne novatoriškas elgesys, respondentai pasižymi žema rizikos tolerancija, iš dalies pasireiškia bendradarbiavimo, tinkliškumo kriterijai, esminis veiklos motyvas – vidinis (iššūkis, malonumas); stipriai tarp respondentų pasireiškia socialinio mobilumo tolerancija; iš esmės studentai pasižymi teigiamomis nuostatomis į pokyčius, inovacijas ir pan.

REKOMENDACIJOS

1. Jei norime, kad Lietuva būtų solidari kūrybinė visuomenė, pirmiausia turime radikaliai pakeisti edukacinę sistemą iš mokymo atkartok (mėgdžiot) – mokymusi – sugalvok, konstruok-kurk savo požiūrio sistemą.
2. Lietuva pasiruošusi kurti inovacijas, t.y. tapti kūrybiška visuomene (A. Ramonaitė (2007); D. Kirvelis (2008); G. Mažeikis (2009); (V. Vaicekauskienė, 2009); (D. Grakauskaitė-Karkockienė, 2003), žinoma prieš tai iš esmės pakeičiant švietimo – mokyklinio ir aukštojo – sistemą. Nuo pat vaikystės žmonių kūrybiškumas, kad būtų ne slopinamas, bet skatinamas. Tas pats galioja ir aukštojo mokslo sistemai, ji turėtų būti orientuota ne į žinių perdavimą, ne į tam tikros srities specialistų rengimą, bet į aukšto lygio plataus profilio kūrybinių idėjų generatorių ugdymą. Švietimas – pagrindinė sąlyga. Švietimo sistema nuo ankstyvojo amžiaus turi ugdyti talentus ir kūrybiškumą.
3. Ekonominiai ir socialiniai Europos Sąjungos pokyčiai atneša ir naujų galimybių, ir problemų. Kad sulauktų sėkmės globalizuotoje ekonomikoje ir visuomenėje, kuriai vis labiau būdinga įvairovė, jaunimui reikia įvairesnių gebėjimų nei bet kada iki šiol. Daugelis jaunuolių dirbs darbus, kurie kol kas neegzistuoja. Daugeliui prireiks išsamių užsienio kalbų, kitų kultūrų žinių ir verslumo įgūdžių. Technologijos pakeis pasaulį taip, kaip nė neįsivaizduojame. Dėl tokių problemų kaip klimato kaita bus labai svarbu sugebėti prisitaikyti. Šiame sudėtingame pasaulyje kūrybiškumas ir gebėjimas mokytis bei kurti naujoves bus ne mažiau svarbūs (o gal net svarbesni) nei tam tikros srities žinios, kurios palyginti greitai sensta. Todėl turėtų tapti įprasta mokytis visą gyvenimą
4. Ugdyti inovatyvumą svarbu, tiek dėl socialinių, tiek dėl ekonominių priežasčių, kad galėtų tinkamai reaguoti į žinių visuomenės keliamus uždavinius.

LITERATŪRA

1. Almonaitienė J. (2000). Kūrybiškumo ir inovacijų psichologija. Kaunas, Technologija.
2. Almonaitienė J. Kūrybingumo ir inovacijų psichologija. Kaunas, 2006.
3. Ališauskas K., Karpavičius H., Šeputienė J.(2005). Inovacijos ir projektai. Šiauliai, 2005.
4. Augustinaitis, A. (2002). Informacinė žinojimo sandara. Informacijos mokslai, [t.] 21, p. 43–58.
5. Bobrova L., Kazlauskienė A., ir kt. Kursinių ir baigiamųjų (bakalauro, magistro, specialiųjų profesinių studijų) darbų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos. Šiauliai, 2008.
6. COCONETE, D.E.; MOGUILNAIA, N.A.; CROSS, R.B.M.; DE SOUZA, P.E.; ir SANKARA NARAYANAN, E.M. Creativity - A Catalyst for Technological Innovation. Emerging Technologies Research Centre, 2003.
7. INNOVATION MANAGEMENT. BUILDING COMPETITIVE SKILLS IN SME'S. European Commission. [interaktyvus]. 1999. [žiūrėta 2009 m. Lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cordis.lu/innovation-policy/studies/im_study1.htm>
8. Europos parlamento ir tarybos sprendimas dėl Europos kūrybiškumo ir naujovių metų. Aiškinamasis memorandumas. Briuselis 2008.3.28 KOM (2008)). Europos bendrijų komisija.
9. JAKUBAVIČIUS, A.; STRAZDAS, R; GEČAS, K. Inovacijos. Procesai, valdymo modeliai, galimybės. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras, 2003, 128 p.
10. Janiūnaitė B. (2000). Edukacinių novacijų tyrimo modelio pagrindimas. Socialiniai mokslai, 4 (25), 24-32.
11. Janiūnaitė B., Edukacinės novacijos ir jų diegimas. Kaunas, (2004)
12. Janiūnaitė B. Piliečių inovacinė kultūra. Kaunas (2007).
13. Janiūnaitė B., Jotautienė M., Cibulskas G. Edukacinių pokyčių ir novacijų valdymas. Kaunas (2002).
14. Jucevičienė P., Lipinskienė D. Edukacinė, studentą įgalinanti studijuoti, sistema mokymosi paradigmos kontekste // Socialiniai mokslai. – 2001, Nr 2 (28), p. 55-59.).
15. Jucevičius G. Inovatyvūs miestai ir regionai. Kaunas, (2007).
16. LR Mokslo ir studijų įstatymas (2009). [Žiūrėta 2009-12-15]. Prieiga per internetą<
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2=>
17. Pirmininkaujančios valstybės narės išvados – Briuselis, 2007 m. kovo 8–9 d.
18. Bendra Tarybos ir Komisijos ataskaita „Švietimas ir mokymas 2010 – būtina imtis skubių
19. Įvairialypė ES naujovių strategija. Komisijos komunikatas. COM(2006) 502 galutinis.
20. Europos Kūrybiškumo ir Naujovių metų ambasadorių kreipimasis, 2009.

21. Council Conclusions on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (ET 2020), Brussels, 12 May 2009.
22. Stundys (2007). Kūrybiškumas valstybės ilgalaikės raidos kontekste. [Žiūrėta 2009-10-15] Prieiga per internetą<
http://kultura2007.lt/uploads/Stundys_Kurybiskumas_ilgallaikes....doc>
23. Europos komisijos komunikatas Europos parlamentui, tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei regionų Komitetui. Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje. (COM(2007) 726 galutinis).
24. Kardelis G., Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas, (2002).
25. Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui: Žinių taikymas praktikoje: įvairialypė ES naujovių strategija. Briuselis, 13.9.2006. KOM(2006) 502.
26. Kulvecas P. (1991). Inovacinis procesas. Vilnius, LVA.
27. Melnikas, B., Jakubavičius A., Starzdas R. (2000). Inovacijų vadyba. Vilnius: Technika.
28. Tumėnienė V. (2002). Pedagogų novacinės veiklos ypatumai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Daktaro disertacija. KTU.
29. Vijeikienė B., Vijeikis J. (2000). Inovacijų vadyba. Vilnius: Rosma.
30. Valstybinės šveitimo strategijos (2003). [Žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc>>
31. Bigelis Z. [Žiūrėta 2009-10-15]. Prieiga per internetą<<http://www.zebra.lt/lt/aktualijos/lietuvoje/Lietuvos-ateitis-papugu-visuomene-ar-inovatyvi-salis-2009-06-28.html>>
32. J. Patry, A. Weinberger,(2004). Kombination von Konstruktivistischer Werterziehung und Wissenseerwerb. Referat der Arbeitsgruppe fur Empirischer Forschung. Nunberg
33. MCKIE, S. Let innovation thrive. Intelligent Enterprise. San Mateo, 2004. Vol. 7.
34. MELNIKAS, B.; JAKUBAVIČIUS, A.; ir STRAZDAS, R. Inovacijų vadyba. Mokomoji knyga. Vilnius: Technika, 2000.
35. PLSEK, P.E. Incorporating the tools of creativity into quality management. Quality Progress. March 1998. Vol.31.
36. SEFERATZI, E. Creativity. Europos Komisijos finansuojamas projektas – INNOREGIO: dissemination of innovation and knowledge management techniques. 2000.
37. VALENTINAVIČIUS, S. Inovacinio proceso teoriniai principai. Vilnius, 1997.
38. VASILIAUSKAS, A. Strateginis valdymas. Vilnius: Enciklopedija, 2002.
39. „INOVACIJŲ VALDYMAS“ 2007m., BPD bendrasis programavimo dokumentas

40. PALMIRA JUCEVIČIENĖ, GINTARĖ TAUTKVIČIENĖ //Universiteto bibliotekos mokymosi aplinkos samprata. „UGDYMO PROCESO LINKMĖS“, Kaunas 2003.
41. Radzevičienė N. Kultūros aktualijos // Jaunimo kūrybiškumo ugdymas. 2001.6(23)
42. ALYTAUS NAUJIENOS 2007-06-02, Sėkminės Lietuvoje, Ainės Ramonaitės straipsnis ir kaip Lietuvai tapti pasaulio lydere
43. Grakauskaitė-Karkockienė D. Kūrybos psichologija. Vilnius, 2003
44. VASILIAUSKAS, A. Strateginis valdymas. Vilnius: Enciklopedija, 2002.
45. Radzevičienė N. Kultūros aktualijos // Jaunimo kūrybiškumo ugdymas. 2001.6(23)
46. J. Guščinskienė, 2007. Organizacijų sociologija. Kaunas, Technologija.
47. J. Frank Yates, 2004. Sprendimų valdymas. Vilnius
48. SNITKA, V. Mokslinių tyrimų, technologijų, inovacijų politika ir žinių ekonomikos plėtra : nacionalinio plano metmenys. Kaunas, 2002, 253 p.
49. Mokslo ir studijų įstatymas. [žiūrėta 2009-07-22] Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=343430&p_query=&p_tr2=>
50. Paulikienė R. Inovatyvūs metodai [Žiūrėta 2009-11-10] Prieiga per internetą <http://209.85.135.132/search?q=cache:WtN32HanZ-8J:www.pskretingos.lt/index.php%3Foption%3Dcom_docman%26task%3Ddoc_download%26gid%3D52%26Itemid%3D27+inovatyvaus+zmogaus+gebejimai&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>
51. Luobienė, J. Guščinskienė, J. Palidauskaitė, R. Vaitkienė Sociologijos pagrindai.- Kaunas: Technologija, 1997
52. Šiaučiukėnienė, L., Visockienė, O., Talijūnienė, P. (2006). Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. Kaunas: Technologija.

PRIEDAI

1 priedas

MIELI STUDENTAI,

Prašytume Jus užpildyti šią anketą, kuri leis įvertinti Jūsų nuostatas kuriant inovacijas. Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto studentė Lina Jakelevičienė. ANKETA YRA ANONIMINĖ. JŪSŲ ATSAKYMŲ NIEKAS NESUŽINOS. Gauti duomenys yra konfidencialūs ir bus naudojami tik moksliniams tikslams.

Dėkoju už atsakymus!

Lytis: - vyras, - moteris

Jūsų amžius (įrašykite): _____

Jūs studijuojate universitete (įrašykite): _____

Jūs studijuojate fakultete, institute (įrašykite): _____

Specialybė (įrašykite): _____

Studijų pakopa (įrašykite): _____

Jūs studijuojate: - dieniniame skyriuje, - neakivaizdiniame skyriuje.

1. Per pastaruosius kelerius metus man gyvenime padėjo tai, kad:

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Dažnai rizikavau ir elgiausi nestandartiškai	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Jaučiausi saugi(-us), kai veiklą reglamentavo tikslios instrukcijos	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Niekada nesistengiau apeiti galiojančių taisyklių (juo labiau jų laužyti)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Lengvai prisitaikiau prie galiojančios tvarkos	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Įprastose, pasikartojančiose situacijose mėgau pasielgti vis kaip nors naujai	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Buvau linkęs(-usi) prisitaikyti prie daugumos	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Greitai pastebėdavau, kad būtų galima naujoviškai spręsti senas problemas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Vienu metu turėdavau net kelis naujus sumanymus, neįgyvendintas idėjas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Man patinka vienu metu spręsti ne daugiau kaip vieną problemą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Viską stengiausi daryti sistemiskai ir metodiškai	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. Man patinka, kad pokyčiai vyksta ne staiga, o palaipsniui	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Esu žmogus, kuris dirbdamas komandoje, lengvai prisitaiko prie kitų.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

2. Polinkis generuoti naujas idėjas (įvertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Daug ką, ko aš imuosi, iki galo nepabaigiu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Mano manymu, taisyklės yra tam, kad jas galima būtų apeiti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Man atrodo, kad visiškai nesvarbu iš anksto numatyti, kas ir kaip pasiseks, jei prisitaikysime kokią naujovę	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4. Greitai pastebiu, kaip būtų galima naujoviškai išspręsti senas problemas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Paprastai vienu metu turiu net kelis naujus sumanymus, neįgyvendintas idėjas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Man dažnai kyla noras pasiūlyti, kaip ką nors patobulinti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Kai imuosi ko nors naujo, visada bandau pamąstyti, kaip tai pakeis esamą situaciją	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

3. Savybės, kurios jums praverė gyvenime (pažymėkite skaičiais nuo labiausiai iki mažiausiai praverčiusios savybės (1 – labiausiai praverė, 2 – mažiau praverė..... 8 – visai nepraverė):

- kai užduotį atlikdavau patikimai ir nepriekaištingai;
- kantrumas;
- kruopštumas;
- lengvas prisitaikymas prie kitų;
- sugebėjimas apginti savo nuomonę;
- polinkis prisitaikyti prie daugumos;
- gebėjimas ką nors sugalvoti, jei situacija staiga susikomplicuoja;
- pomėgis gilintis į smulkmenas.

4. Savybės, kurios jums pravers gyvenime (pažymėkite skaičiais nuo labiausiai iki mažiausiai praversiančios savybės (1 – labiausiai pravers, 2 – mažiau pravers..... 8 – visai nepravers):

- kai pavestą darbą/užduotį atlieks patikimai ir nepriekaištingai
- kantrumas;
- kruopštumas;
- lengvas prisitaikymas prie kitų;
- sugebėjimas apginti savo nuomonę;
- polinkis prisitaikyti prie daugumos;
- gebėjimas ką nors sugalvoti, jei situacija staiga susikomplicuoja;
- pomėgis gilintis į smulkmenas.

5. Motyvacinė orientacija, kaip veiklai motyvuoja iššūkis (vertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Man labiau patinka tos užduotys, kurias galiu atlikti gerai, o ne tos, kurios reikalauja sutelkti visus sugebėjimus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Kuo sudėtingesnė užduotis, tuo man maloniau ją spręsti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Mėgstu pati(s) planuoti ir vykdyti sumanymus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Jeigu darbas nereikalauja įtempti visų mano jėgų, aš greičiausiai pradėsiu ieškoti naujos darbo vietos	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

6. Motyvacinė orientacija, kaip veiklos motyvas – išorė (pripažinimas) (vertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Man patinka paprastos ir aiškios užduotys	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Kai gaunu užduotį, stengiuosi atlikti ją taip, kad tai patiktų kitiems	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Nelabai rūpinuosi savo pasiekimais	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4. Man labai svarbu, ką kiti mano apie mano darbus ir gabumus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

7. Dalyvavimas tarpasmeniniuose komunikacijos kanaluose, tinkluose (įvertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Taip	Ne	Nežinau
1. Už savo pasiekimus tam tikra prasme esu dėkingas (-a) kitiems žmonėms	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Kai aš dirbu su kitais, mano darbas būna rezultatyvesnis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Aš esu visada nusiteikęs(uis) užmegzti ir stiprinti kontaktus su man įdomiais žmonėmis	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Ieškodami naujų idėjų pritaikymo galimybių, mano pažįstami gali tikėtis mano pagalbos	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

8. Kapitalo ir išteklių valdymo gebėjimus atspindinčios nuostatos (įvertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Manau, kad su visais žmonėmis galima pasiekti gerų veiklos rezultatų	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Jei dirbčiau (gyvenčiau) su kitokiais žmonėmis, pasiekčiau daug daugiau	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Manau, kad mąstymas, idėjų generavimas – toks pat svarbus darbas kaip ir visi kiti, todėl tam skiriu laiko kaip ir visiems kitiems darbams	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Manau, kad svarbiausia dirbti darbus, o ne sėdėti ir galvoti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Netaupydamas niekada nepraturtėsi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Laiko visuomet yra mažiau nei reikia, todėl privalu jį skirti darbui	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Laiko turi užtekti viskam: draugai, šeima ir pomėgiai man tiek pat svarbūs kaip ir darbas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

9. Socialinio mobilumo tolerancija (įvertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Manau, kad žmonės turėtų pozityviai reaguoti į tai, kad kada nors gali tekti keisti darbo vietą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Manau, kad žmonės turėtų pozityviai reaguoti į tai, kad kada nors gali tekti mokytis visiškai naujų dalykų	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Manau, kad žmonės turėtų pozityviai reaguoti į tai, kad kada nors gali tekti keisti gyvenamą vietovę	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Šiais laikais normalu keisti gyvenamąją vietą vien dėl to, kad kitur yra darbo	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Stažavausi užsienyje (ne mažiau kaip 1 mėn.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Norėčiau dirbti ir gyventi kitame mieste. Tai gera galimybė susipažinti su naujais žmonėmis, įgyti naujos patirties	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

10. Nuostatos į pokyčius (įvertinkite kiekvieną teiginį).

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
1. Manau, kad kiekvienas žmogus turi teisę keisti savo nuomonę bet kuriuo klausimu, jei sužino naujų argumentų ar faktų	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Mane kasdien pasiekia daug naujovių, kuriomis domiuosi, todėl dažnai kyla pagunda ieškoti, pakeisti įprastus dalykus naujais	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Spręsdamas(a) problemas, visada stengiuosi panaudoti daug idėjų ir požiūrių;	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Esu žmogus, kurį pokyčiai veikia stimuliuojančiai	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Mano draugų nuomone, esu sumanus ir imlus naujovėms žmogus	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Spartūs teigiami pokyčiai visuomenėje ir kiekvieno žmogaus gyvenime yra neįmanomi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Nuolat vykstantys pokyčiai mane trikdo, kelia psichologinę įtampą	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Manau, kad naujovės iš esmės nieko negali pakeisti	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Žmonės, kurie imasi naujovių, tik veltui švaisto laiką, o iš tiesų mažai kas pasikeičia į gera	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>